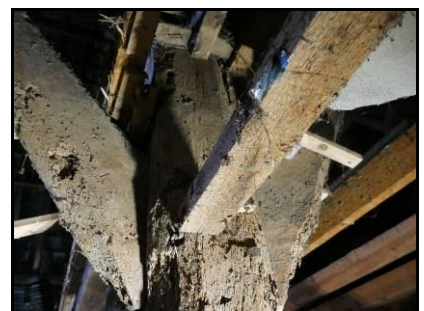

Bouwhistorische verkenning
met waardenstelling
en aanbeveling

Boerderij en schuur Graafsedijk 19 Beers

Boerderij en schuur Graafsedijk 19 Beers

Colofon

Redactie: Jos Bertens

Teksten: Jos Bertens

Fotografie: Bart van Gils

Tekenwerk: Luc Jonkers en Bart van Gils

Veldwerk: Jos Bertens en Bart van Gils

Copyright: Schamp Bouwkundig Advies en Dhr. Martens

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Voorwoord	4
Objectgegevens	5
Inleiding	6
Beschrijving van boerderij en schuur	8
Exterieur boerderij	8
Vorgevel (westgevel) woonhuis	8
Zuidgevel woonhuis	10
Noordgevel woonhuis	12
Dak	14
Lange zijgevel (noordgevel) bedrijfsgedeelte	14
Eindgevel bedrijfsdeel (oostgevel)	16
Lange zijgevel (zuidgevel) bedrijfsgedeelte	18
Interieur boerderij	19
Schuur	22
Waardering	27
Cultuurhistorische waardestelling	27
Bouwhistorische waardestelling	28
Conclusie	30
Bijlagen	31
Bijlage 1 – Waardenstelling boerderij	31
Bijlage 2 – Waardenstelling schuur	37

Voorwoord

Wanneer een boerderij-ensemble van functie gaat veranderen, komt er veel om de hoek kijken. De agrarische functie houdt op te bestaan en een daaropvolgende bestemmingswijziging is onderhevig aan een ingewikkeld vergunningentraject. Een deel van de bebouwing wordt meestal geamoveerd en een ander deel wordt behouden. Dit is afhankelijk van de cultuurhistorische waarde van het hoofdgebouw en de verschillende bijgebouwen.

Teneinde deze cultuurhistorische waarde vast te stellen, worden de verschillende gebouwen of onderdelen in samenhang met de ensemblewaarde aan een cultuurhistorisch onderzoek onderworpen. Bij boerderij Graafsedijk 21 te Beers betreft dit de historische eenheid van een T-boerderij en de op het erf liggende langsdeelschuur. Een landschappelijk gegeven is de vrije ligging in een landbouwgebied.

Indien kan worden vastgesteld dat er sprake is van een cultuurhistorische waarde, dan kan dit een verruiming betekenen van de herbestemming. In ruil voor handhaving en restauratie van het cultuurhistorisch waardevolle ensemble kan de eigenaar een vergunning krijgen om het hoofdgebouw te splitsen dan wel een bijgebouw te herbestemmen, bijvoorbeeld als woning. Dit laatste is bij de meeste eigenaren ook nodig om de financiering rond te krijgen. In deze bouwhistorische verkenning is de huidige situatie van de boerderij met stal en langsdeelschuur gedetailleerd beschreven. Door middel van archiefonderzoek bij het Kadaster of andere bronnen is het verleden van de boerderij en schuur in kaart gebracht. Tot slot zijn boerderij en schuur nauwkeurig gefotografeerd en globaal uitgetekend.

Dit verslag geeft tevens een waardenstelling waarbij de gebouwen en hun onderdelen geclassificeerd worden in de categorieën hoog monumentwaardig, positief monumentwaardig en indifferent monumentwaardig.

De Rips, 18 december 2017

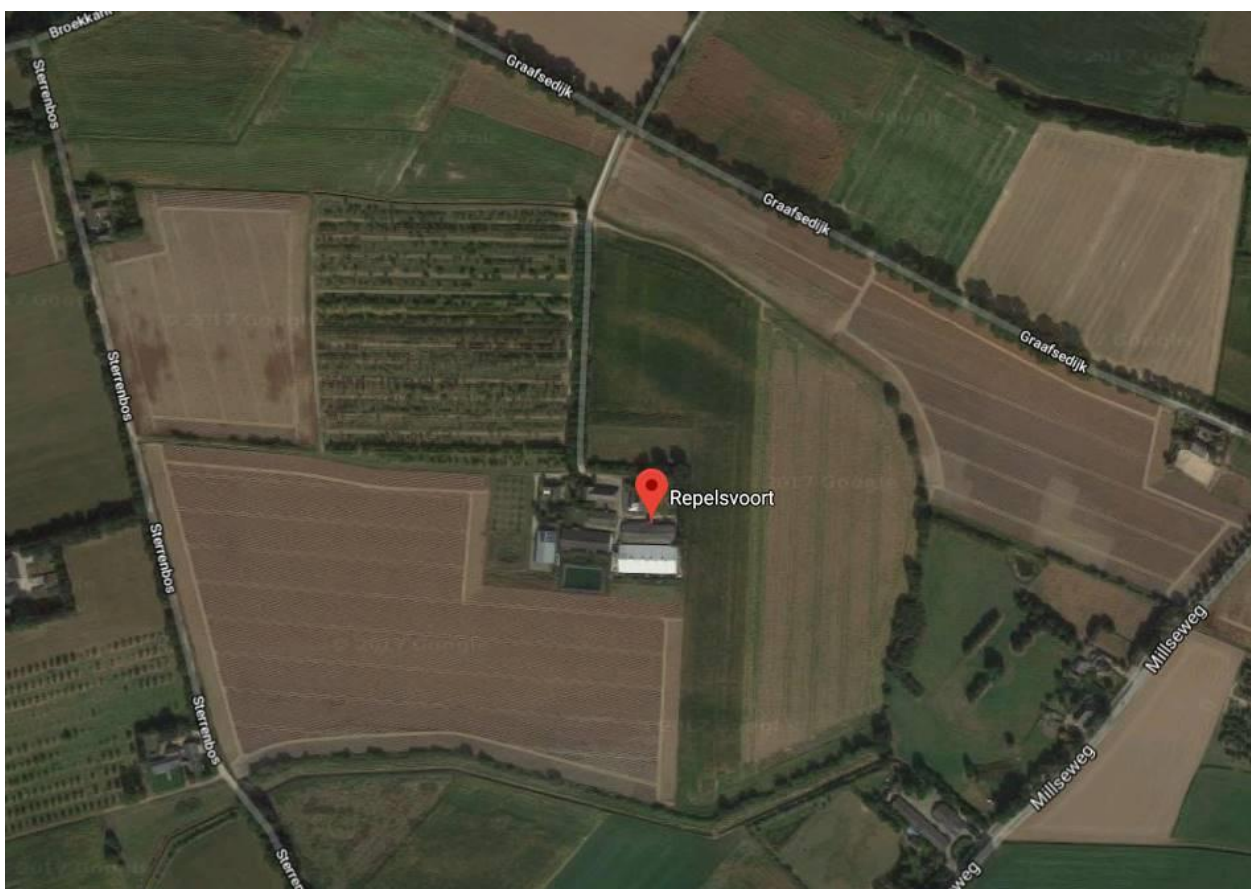
Schamp Bouwadvies
Adviseur Ruraal Erfgoed

Objectgegevens

Eigenaar:	Dhr. Martens
Adres:	Graafsedijk 19 Beers
Postcode en plaats:	5437 NG Beers
Kadastraal nummer:	672 (voorhuis 247)
Sectie:	N
Kadastrale gemeente:	Cuijk

Inleiding

Boerderij Graafsedijk 21 te Beers bestaat in de kern uit een aantrekkelijk ensemble van een T-boerderij met een losstaande grote langsdeelschuur. Beide gebouwen dateren uit het einde van de 19^e eeuw. Toen zal het gebied waar de boerderij staat grootschalig ontgonnen zijn (Figuur 1). De boerderij bestaat uit een dwarsdeel en een langsdeel. Het dwarsdeel is een woonhuis dat qua vorm en detaillering gelijkwaardig is aan een voorname dorpswoning van rond 1900. Het langsdeel is opgebouwd met een traditioneel eikenhouten gebint en lage zijgevels. Dit deel oogt ouder maar het moet, evenals het woonhuis, tussen 1880 en 1890 gebouwd zijn. Gezien de oorspronkelijke kapconstructie zal dit deel van de boerderij een riet-bedekking hebben gehad.

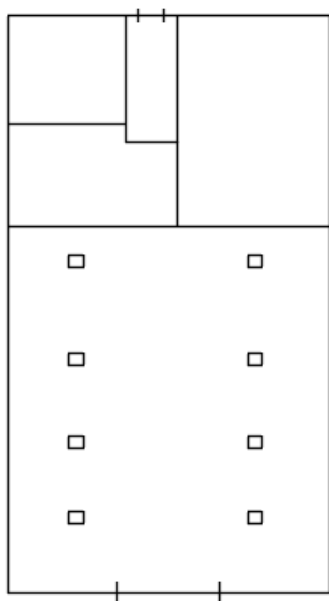

Figuur 1 – De boerderij in haar omgeving.

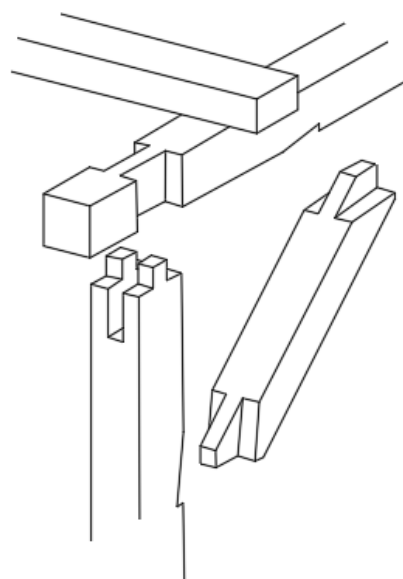
Het langsdeel is in zijn geheel stalruimte. In de tijd van de bouw moet zo'n omvang erg groot zijn geweest. De stal is gebouwd met een middenlangsdeel (Figuur 2). Dit houdt in dat het vee tegen de zijgevels stond en in de middenruimte de deel was. De indeling van de eindgevel bestond dan ook uit grote deeldeuren in het midden en aan elke zijkant een loopdeur. Dit was een gebruikelijke stalindeling in de Maasstreek.

De schuur is een hele hoge en grote langsdeelschuur. Ze is waarschijnlijk in dezelfde tijd gebouwd als de boerderij. De schuur heeft een volledig kopbalkgebint (Figuur 3), iets wat de

mogelijkheid creëert tot het oprichten van hoge buitenmuren. De schuur heeft in elke korte gevel een stel deeldeuren.

Figuur 2 – Voorbeeld van een (midden) langsdeel.

Figuur 3 – Een kopbalk gebint.

De gevels van boerderij en schuur zijn geheel opgetrokken in kruisverband. Van het boerderijgedeelte hebben enkele muren vlechtingen. De stenen van het dwarsdeel (woonhuis) zijn van betere kwaliteit dan die van het langsdeel (stal). Ook heeft het dwarsdeel een dakbedekking van voor die tijd moderne muldenpannen. De huidige dakbedekking met muldenpannen van het langsdeel zal later zijn aangebracht.

Boerderij, schuur en erf hebben in de loop der jaren vele veranderingen ondergaan. Zo is de noordgevel van de stalruimte in de jaren 50/60 verhoogd en is ook het woongedeelte in dat stuk gevel gewijzigd. Waarschijnlijk is toen ook de schouw in de grote keuken gesloopt. De stal is vanaf de jaren vijftig geheel ingericht voor het houden van varkens. Op het erf kwamen daarna diverse varkensschuren met voedersilo's. Het erf werd alsmaar groter en werd vol gelegd met betonnen platen. Tegen de schuur kwamen afhangen onder golfplaten om machinerieën te stallen. Inmiddels raakte de schuur steeds meer in verval.

Vanaf deze eeuw raakten ook de varkensschuren geleidelijk in onbruik en trad ook hier het verval in. Het woonhuis werd op moderne wijze verbouwd en er kwam een nieuwe woning aan de westzijde van de boerderij. Het bedrijfsgedeelte hield volledig op te bestaan. Wat bleef is een in potentie waardevol ensemble van boerderij en schuur. Dit zal echter pas tot zijn volle recht komen als alle belendende stallingen zullen worden geamoveerd. De boerderij is landschappelijk fraai gelegen te midden in een landbouwgebied.

Beschrijving van boerderij en schuur

Exterieur boerderij

De boerderij is van het type T-boerderij. Het gebouw heeft een onderscheidend woongedeelte, dat de allure heeft van een burgerwoonhuis. Het exterieur bestaat dan ook uit een onderscheidend woongedeelte met haaks daarop een langgerekt deel waarin zich naast een klein deel van de woning het stalgedeelte bevindt. Deze vorm maakt het geheel tot een statige boerderij.

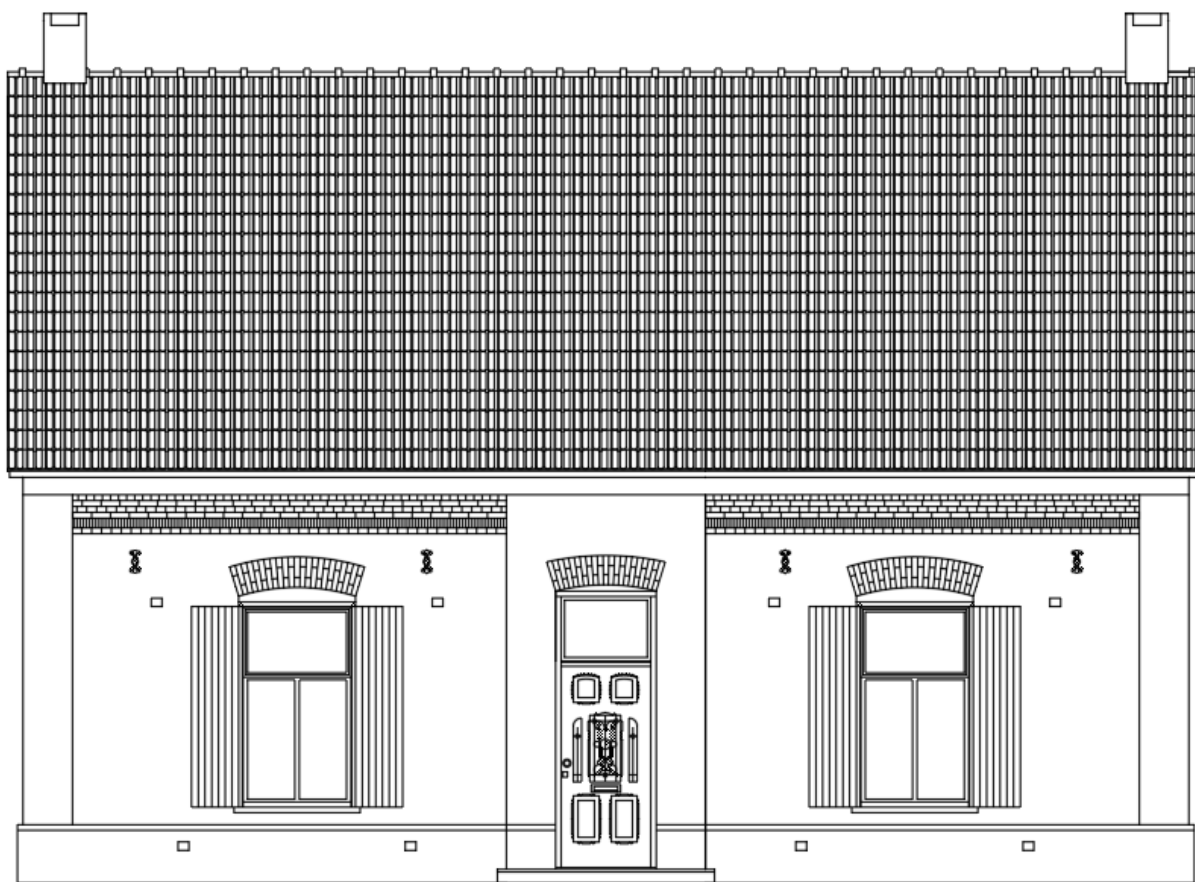
Het woongedeelte

Voorgevel (westgevel) woonhuis

Figuur 4 – De voorgevel van de boerderij.

De voorzijde (westgevel) is geheel symmetrisch van opbouw (Figuur 4 en Figuur 5). De gevel heeft een middenrisaliet met aan de zijkanten een hoekrisaliet. In de middenrisaliet, bevindt zich, iets terugvallend, de voordeur. In de terug liggende muurvlakken, links en rechts van de voordeur, bevindt zich een woonhuisvenster. De gevel heeft aan de onderzijde een gecementeerde plint. Onder de daklijst eindigt de gevel in een breed gemetseld ornament. Dit ornament is in de drie risalieten minder breed uitgevoerd. In de gevel bevinden zich op regelmatige afstand vier gietijzeren sierlijk uitgevoerde ankers (Figuur 6). Onder het dak heeft de gevel een smalle zinken goot met aan iedere zijde, langs de hoekrisaliet, een zinken afvoerpijp.

Figuur 5 – Voorgevel bestaand.

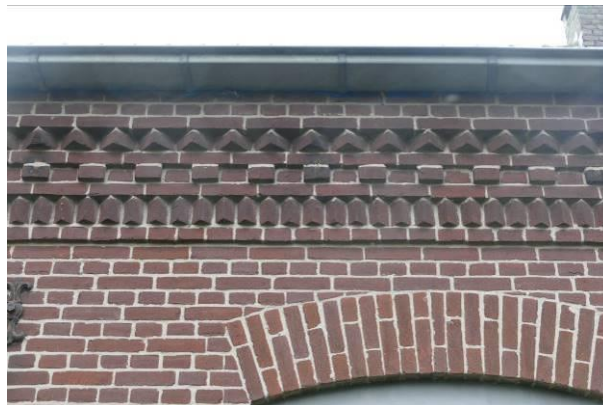
Figuur 6 – Een sierlijk uitgevoerd anker.

Figuur 7 – Detail van de voordeur.

De voordeur (Figuur 7) heeft een 1-ruits bovenlicht. De deur is typisch voor de bouwperiode uit het einde van de 19e eeuw. Ze is opgebouwd uit drie delen, waarvan het bovenste deel iets kleiner is. Onderaan heeft de deur twee licht getoogde bossingpanelen met geornamenteerde biljoenen. Het middendeel bestaat uit een driedelige raampartij met een groot middenvlak en twee smalle zijvlakken. Deze drie vlakken liggen in een getoogde vorm. De ornamentiek is verwant aan het onderste deel. Onder het middelste raam is de brievenbus. Het bovenste deel bestaat eveneens uit twee bossingpanelen in iets kleinere uitvoering dan de onderste. De deur heeft onderaan een waterslag. Boven het geheel is een wit verlichtingsbolletje. De gehele deurpartij heeft een witte beschildering.

De twee vensters hebben T-ramen, waarvan het bovenste raam momenteel klepraam is (Figuur 9). Boven elk venster bevindt zich een anderhalf steense strek in segmentboog. Tussen kozijn en strek is een terugliggend gecementeerd boogveld. Onder de ramen bevindt zich een hardstenen lekdorpel. De vensters hebben groene luiken.

Figuur 8 – De sierlijst onder het dak.

Links

Figuur 9 – Een woonhuisraam.

De sierlijst onder het dak (Figuur 8) is van onder naar boven als volgt opgebouwd: een uitspringende platte koppenlaag, een rij verticale overhoekse koppen afgedekt met een strekkenlaag. Hierboven uitspringend een tandlijst afgedekt met een strekkenlaag, waarboven een muizentand afgedekt met drie lagen metselwerk. Bij de middenrisaliet beperkt de versiering zich enkel tot het uitspringen van de bovenste vier lagen metselwerk. Bij de hoekrisalieten zijn enkel de bovenste drie lagen metselwerk uitspringend.

De plint heeft aan de bovenzijde een afwerking in ojiefvorm. Voor de voordeur ligt een verhoogde stoep.

Zuidgevel woonhuis

De zuidgevel is de zijgevel van het woongedeelte (Figuur 10 en Figuur 12), aan de erfzijde (achterzijde) van de boerderij. De zuidgevel was in het verleden symmetrisch met boven twee zolderramen en beneden twee ramen zoals in de voorgevel. Later is het linker raam gewijzigd in een dubbele tuindeur. Deze tuindeuren hebben boven een vast raam dat gelijk is aan het bovenraam van de T-vensters. Het gecementeerde boogveld is behouden gebleven. Onder dit raam bevinden zich de tuindeuren die in de bovenste helft geheel van glas zijn. Bij de wijziging tot tuindeuren is het muurgedeelte met plint aan de onderzijde van het voormalige raam verwijderd. De zolderramen (Figuur 11) hebben een verkleinde vorm van de vensters beneden, echter zonder luiken. De zijkanten van het kozijn hebben smalle biljoenen.

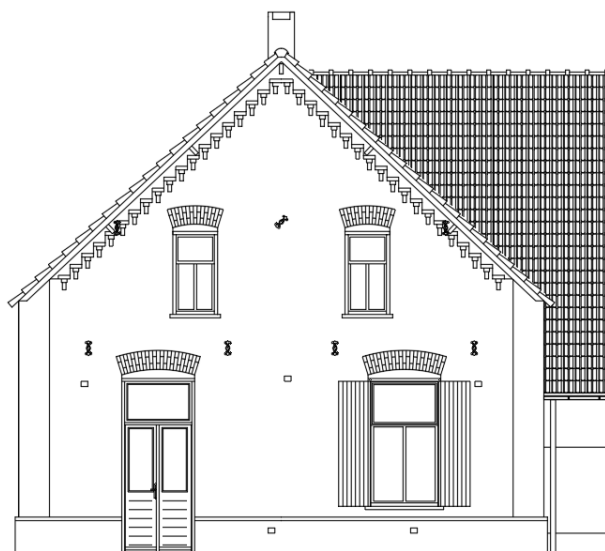
De schuine zijden van de zijgevel zijn rijkelijk geornamenteerd met metselwerk (Figuur 13). Deze ornamentatie bestaat uit trapsgewijs oplopende uit de muur stekende kolommetjes die

Figuur 10 – De zuidgevel van het woongedeelte.

Figuur 11 – Een zolderraam.

Figuur 12 – Rechter zijgevel bestaand.

Figuur 13 – De ornamentatie op de schuine zijde van de topgevel.

vier steens hoog zijn. Deze uitstekende kolommen worden telkens ondersteund door een minder uitstekende verticale steen die is afgedekt met een weer iets verder uit de muur stekende kop. Aan ieder einde van de zuidgevel bevindt zich een hoekrisaliet die één geheel vormt met die van de voorgevel.

Op de stoep tegen de gevel bevindt zich een rooster, waaronder zich het raam van de kelder bevindt (Figuur 14). In de gevel zijn geen sporen van de aanwezigheid van een opkamer. Waarschijnlijk heeft de kelder geheel onder vloerniveau gelegen.

Figuur 14 – Rooster waaronder het raam van de kelder zich bevindt.

Figuur 15 – Zicht op het oostelijk deel van het voorhuis.

De dakbeëindiging heeft een kleine overstek die wordt gevormd door een uit de muur stekende nokbalk twee gordingen en de muurplaat. Alle hebben een sierlijke beëindiging in een soort ojief, dat door de gemetselde kolom steekt. Hierop bevindt zich het uiteinde van het dakbeschoot. Het dak heeft hoekpannen. In de gevel bevindt zich een viertal ankers zoals in de voorgevel.

Het voorhuis eindigt met een hoekrisaliet in de oostgevel die boven de aanbouw van het bedrijfsgedeelte zichtbaar is (Figuur 15). Ook deze risaliet vormt één geheel met die van de zuidgevel. Het driehoekige zichtbare gedeelte boven de dakschuine van het aangebouwde bedrijfsdeel heeft hetzelfde ornament onder de daklijst als de voorgevel. Alleen bij de risaliet ontbreekt dit en is alleen de drielaagse verdikking aan de bovenzijde aanwezig. Bij dit stukje muur is geen dakgoot aanwezig.

Het dak van het langsdeel dat bij het woongedeelte hoort, is in het verleden opgekrikt. Dit is duidelijk waarneembaar aan de nieuwere steensoort. Er bevindt zich in dit stuk gevel een groot keukenraam. Voorheen was hier een kleiner raam, hetgeen zichtbaar is aan de rollaag onder het huidige raam. Het verhoogde stukje woongedeelte wordt ook afgesloten met een risaliet. Deze is, gezien het metselwerk, bij de latere verbouwing aangebracht.

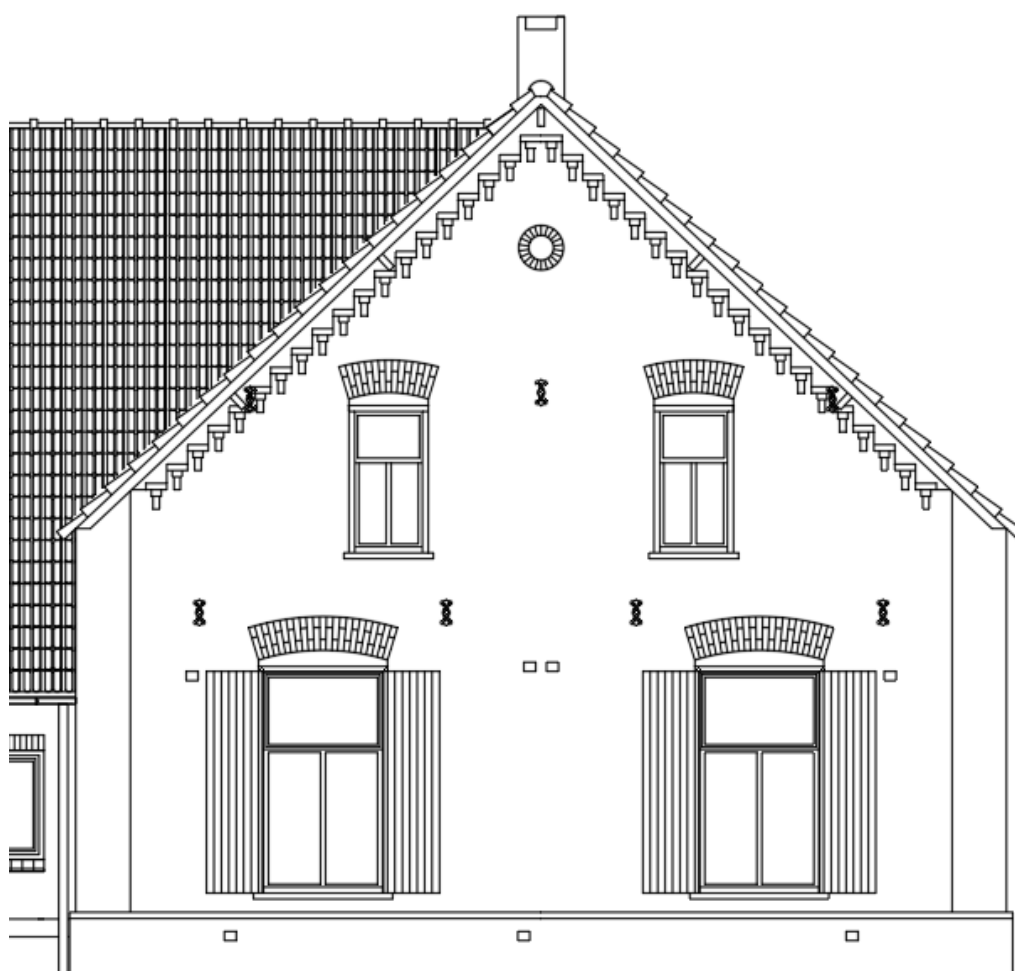
Noordgevel woonhuis

De noordgevel (Figuur 16 en Figuur 17) is geheel symmetrisch en heeft dezelfde indeling en ornamentatie als de zuidgevel in zijn oorspronkelijke staat. In de top van de gevel bevindt zich hier een rond oeil-de-boeuf met een rollaag eromheen (Figuur 18). In de plint en tussen de twee vensters bevinden zich ventilatieroosters. Tussen de zolderramen is een muuranker aanwezig van gelijke vorm als de andere.

De noordgevel van het woonhuis gaat aan de oostzijde over in een drie hoekige punt die boven het dak van het langsdeel uitsteekt. Hier is dezelfde hoekoplossing en ornamentatie aanwezig als bij de zuidgevel. Ook hier ontbreekt de ornamentatie bij de hoekrisaliet en de dakgoot.

Figuur 16 – De noordgevel van het woonhuis.

Figuur 17 – Noordgevel bestaand.

Het woongedeelte in het langsdeel (Figuur 19) bestaat aan de noordgevel uit twee 2-ruits ramen die te oordelen aan het metselwerk in de jaren 60/70 zullen zijn aangebracht. Links hiervan bevindt zich een toegangsdeur naar het woongedeelte. Deze deur van gedeeltelijk glas en met een 1-ruits bovenlicht zal in dezelfde tijd als de voornoemde ramen zijn aangebracht. Waarschijnlijk was hier voorheen de deur naar de voorstal. Tussen het linkerraam en de toegangsdeur heeft de gevel een pilaster. Deze reikt tot ongeveer een halve meter onder de bovenzijde van de gevel. Dit bovendeel van de gevel is een latere verhoging.

Figuur 18 – Het oeil-de-boeuf in de noordgevel.

Figuur 19 – Het woongedeelte in het langsdeel.

Dak

Op het woongedeelte bevinden zich thans twee schoorstenen. Er is een schoorsteen bij elke topgevel van het voorhuis. De schoorsteen op het langsdeel van de boerderij is in het verleden, samen met de schouw, gesloopt. Deze bevond zich op de grens van woon- en bedrijfsdeel, de brandgevel.

Het bedrijfs gedeelte

Het bedrijfs gedeelte heeft, in tegenstelling tot het woongedeelte, het karakter van een traditionele boerderij. Dit deel is dan ook opgebouwd vanuit een gebintconstructie. Opvallend is de grote lengte van het stalgedeelte. Dit is echter geheel in harmonie met het burgerlijke voorhuis.

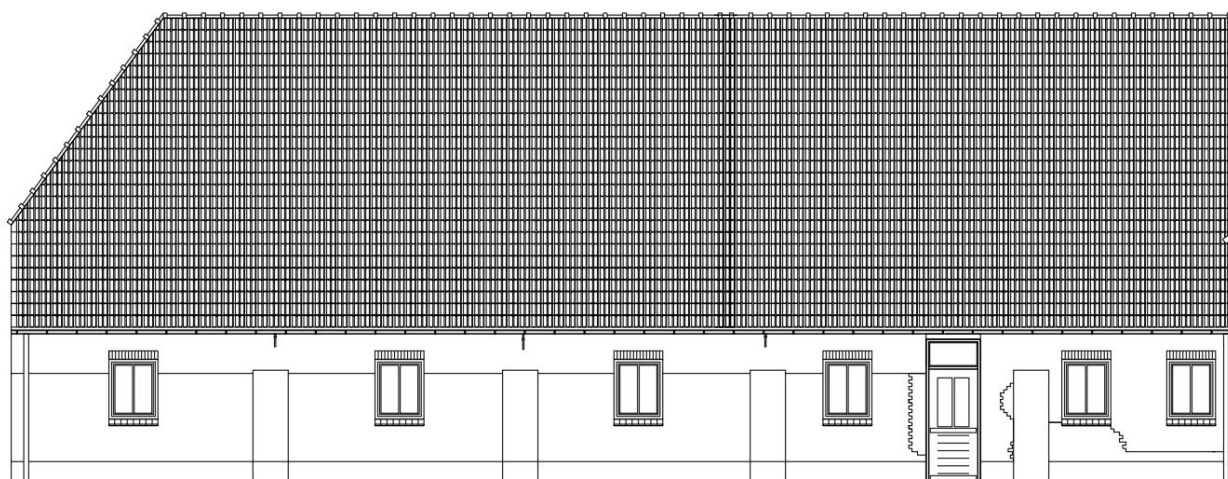
Lange zijgevel (noordgevel) bedrijfs gedeelte

De noordgevel is de voorgevel van het boerderijdeel (Figuur 20 en Figuur 21). Aan de steensoort en de pilasters is duidelijk te zien dat de gevel in een later stadium een 12-tal lagen is opgehoogd. Waarschijnlijk heeft dit in de jaren 50/60 plaatsgevonden. Hierbij heeft men de vier pilasters niet verhoogd. De verhoging heeft over de gehele lengte van het langsdeel van de boerderij plaatsgevonden. Hierbij heeft men het kruisverband van de bestaande gevel voortgezet.

Drie pilasters bevinden zich in het staldeel, een pilaster staat op de grens met het woongedeelte. De pilasters zijn aan de bovenzijde door metselwerk afgeschuind. Boven de drie pilasters van het staldeel bevindt zich een staafanker. Dit anker is bevestigd aan de zijbeukbalk van het gebint.

Figuur 20 – De noordgevel van het bedrijfsgedeelte.

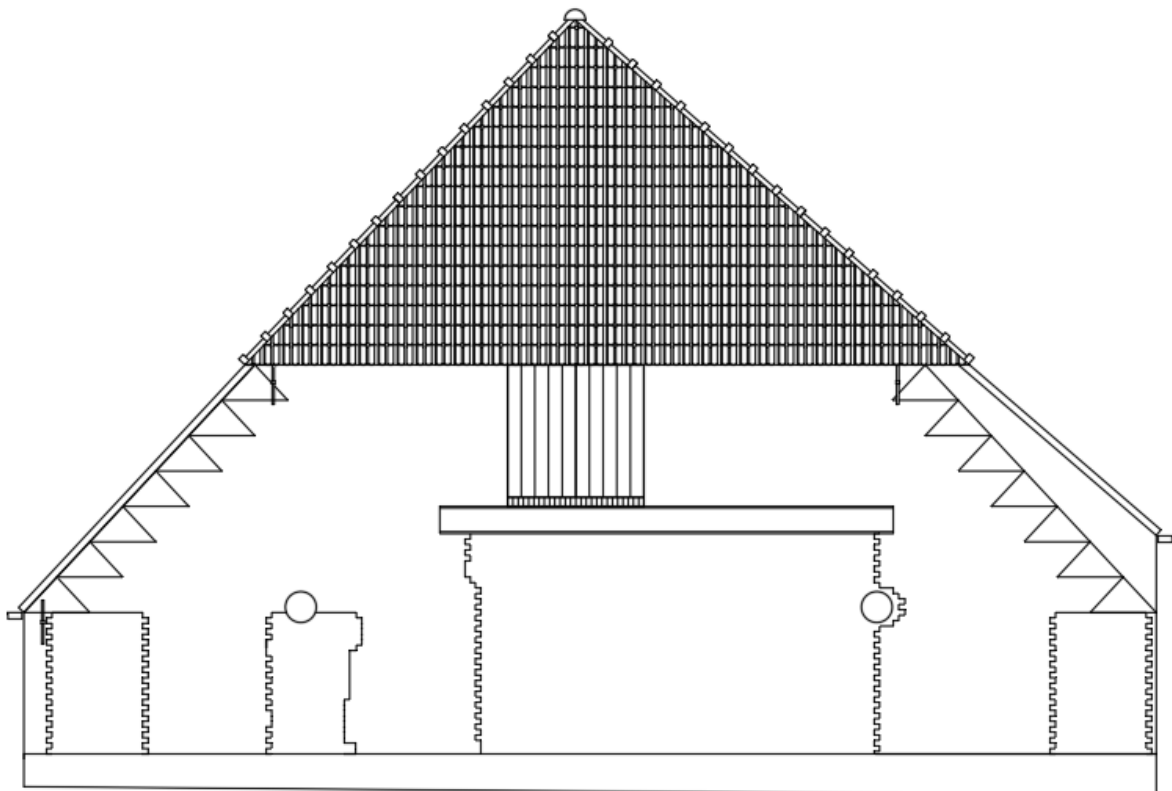
Figuur 21 – Noordgevel bestaand.

In de gevel liggen zes ramen die alle 2-ruits zijn en een nagenoeg vierkante vorm hebben. Twee van deze ramen bevinden zich in het woongedeelte en zijn in de beschrijving reeds vermeld. Alle ramen zijn aangebracht gelijktijdig met de verhoging van de gevel. Ze zijn aan de bovenzijde voorzien van een rollaag en aan de onderzijde van een lekdorpel met stenen op zijn plat. Over de gehele lengte is onderaan een gecementeerde plint aanwezig, met een eenvoudiger uitvoering dan die van het voorhuis. Het dak is voorzien van een dakgoot, gelijk aan die van het voorhuis. Voor de gevel, links van de deur naar de voorstal, bevindt zich een betonnen putring. In de put groeit een grote buxus.

Eindgevel bedrijfsdeel (oostgevel)

Figuur 22 - De oostgevel.

Figuur 23 – Oostgevel bestaand.

De eindgevel van de boerderij (Figuur 22 en Figuur 23) heeft een wolfseinde en aan de schuine zijden vlechtingen. De gevel is asymmetrisch. Aan de rechterzijde is de verhoging van de noordgevel zichtbaar. Te zien is dat de gevel in oorsprong symmetrisch was en door de lage zijgevels het karakter heeft van de eindgevel van een hallenhuis. De gevel heeft een gecementeerde plint.

In het midden bevindt zich een ijzeren balk met daaronder een dichtgezet muurgedeelte. Vlak hierboven bevindt zich een 2-deurs hooiluik (Figuur 24). Dit heeft aan de onderzijde een rollaag en sluit aan de bovenzijde aan bij de muurplaat onder het dak. Links en rechts in de gevel, vlak bij de zijgevels is de dichtzetting van een loopdeur waar te nemen (Figuur 25). De duimen van de voormalige deuren zitten nog in de gevel. Links en rechts van het dichtgezette middenstuk zit een rond gat van een ventilator. Onder de linker ventilator zit een verticaal bouwspoor van iets wat op een loopdeur lijkt.

Figuur 24 – Het 2-deurs hooiluik.

Rechts

Figuur 25 – Een dichtgezette loopdeur in de oostgevel.

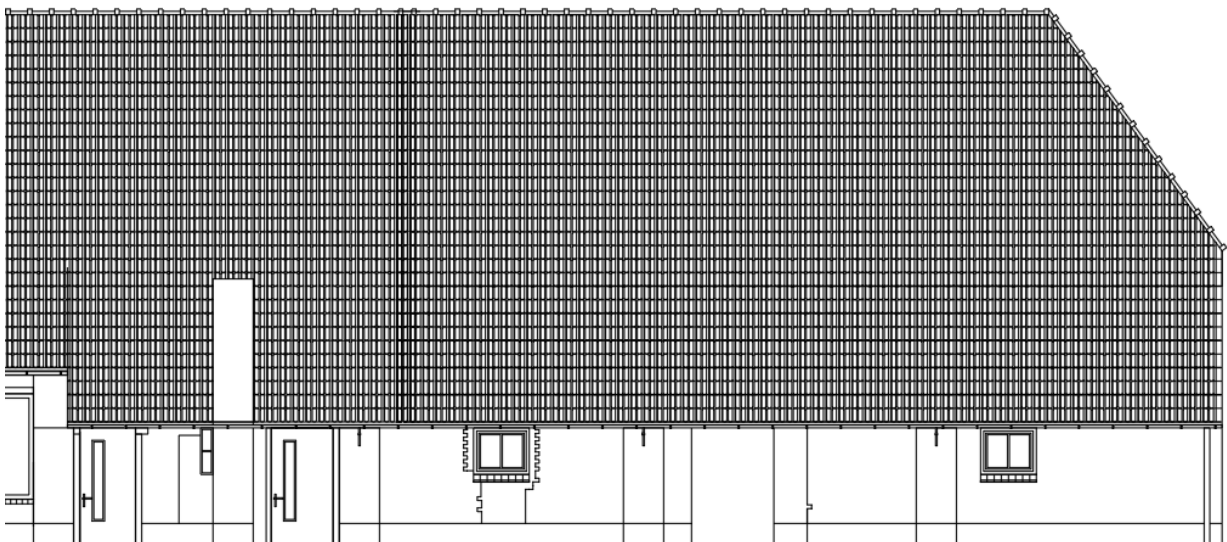

Duidelijk is waarneembaar dat we hier te doen hebben met een stal van het type middenlangsdeel. De eiken latei boven de voormalige deeldeuren zal in een later stadium vervangen zijn door het huidige ijzeren exemplaar. Misschien waren hier deeldeuren aanwezig met een korfboog. Bovenaan vlak onder het wolfseinde is aan iedere zijde een staafanker. Dit anker is verbonden met de gebintplaat van de gebintconstructie. Links onder ter hoogte van de zijmuur bevindt zich een derde staafanker. Dit is verbonden met de muurplaat. Het staafanker rechtsonder is niet meer aanwezig. Het is met de verhoging van de noordgevel overbodig geworden.

Lange zijgevel (zuidgevel) bedrijfsgedeelte

Figuur 26 – Oostelijk deel van de zuidgevel van het bedrijfsgedeelte.

Figuur 27 – Zuidgevel bestaand.

Deze gevel (Figuur 26 en Figuur 27) heeft nog zijn oorspronkelijke hoogte. Door de diverse aanpassingen oogt hij wat rommelig. Rechts vanaf het woongedeelte zitten hier en daar duimen in de muur waarvan sommige zijn afgezaagd. Zij wijzen op voormalige deuropeningen. Rechts van het opgekrikte dakdeel bevindt zich de deur naar de voorstal. Deze deur heeft een

Figuur 28 – Een gepend kozijn met sporen van hergebruik.

Rechts

Figuur 29 – De tweede buitendeur van de stal met de naastgelegen pilaster.

gepend kozijn, dat verder sporen vertoont van hergebruik (Figuur 28). Het rommelige metselwerk aan de rechterzijde geeft het vermoeden dat het hier later is aangebracht. De linkerzijde geeft metselwerk met een normale aansluiting te zien. Het zal ongetwijfeld de deur naar de voorstal zijn geweest.

Rechts van de deur is een muurvlak met een verticale bouwnaad die die reikt tot aan de plint. Daarnaast rechts is een later aangebracht smal raampje naast een nieuw gebouwde forse schoorsteen die uit de muur steekt. Rechts hiervan bevindt zich een loopdeur die grenst aan een pilaster uit de bouwtijd. In de pilaster zit een staafanker dat verbonden is met het gebint. De gevel heeft in totaal drie pilasters die elk een staafanker hebben. Deze komen overeen met de drie gebinten in het stalgedeelte. De stal heeft nog een tweede buitendeur naast de derde pilaster (Figuur 29). Rechts van de pilaster heeft de gevel twee 2-ruits liggende stalramen van hout. De laatste drie meter van de gevel is blind. De gevel heeft nog veel origineel muurwerk.

Interieur boerderij

Het interieur van de boerderij was zeer beperkt toegankelijk. Het woonhuis was bewoond door huurders. Het bedrijfsdeel was door openliggende mestroosters, de afwezigheid van verlichting en openliggende zolders slechts globaal te beoordelen.

Woongedeelte

Van het woonhuis heeft alleen de gang achter de voordeur nog zijn oude omvang en plafond (Figuur 30). De andere kamers zijn samengevoegd tot grotere vertrekken, waarbij enige gehandhaafde hoekschouwtes nog herinneren aan het oorspronkelijk interieur. De grote schouw in de woonkeuken, die zich in het langsdeel bevond, is er inclusief de schoorsteen uit gesloopt. De afdruk van de rookafvoer is nog in de gehandhaafde brandgevel aanwezig (Figuur 31).

Figuur 30 – De gang achter de voordeur.

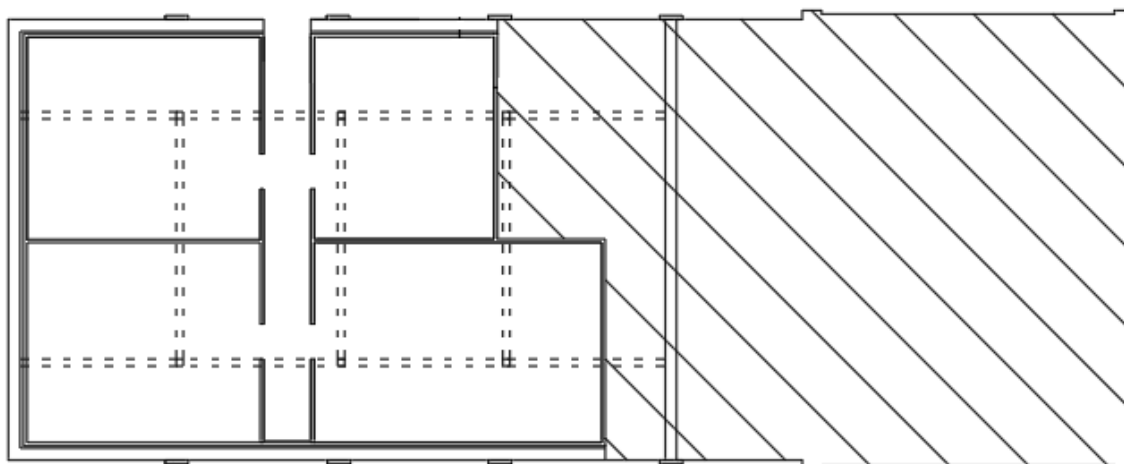

Figuur 31 – De afdruk van de rookafvoer in de brandgevel.

De oorspronkelijke kapconstructie is nog geheel intact en waarschijnlijk is de huidige trap naar boven de originele. Het is zeer waarschijnlijk dat de balklagen uit de bouwtijd zich nog onder de huidige plafonds bevinden. De eiken gebintplaten van het stalgedeelte lopen in het woongedeelte van het langsdeel door tot aan het dwarsdeel. De dakconstructie van het dwarsdeel is moderner dan die van het bedrijfsgedeelte. Er is hier een voor die tijd eigentijdse constructie gebruikt van waarschijnlijk gezaagd en geschaafd grenenhout.

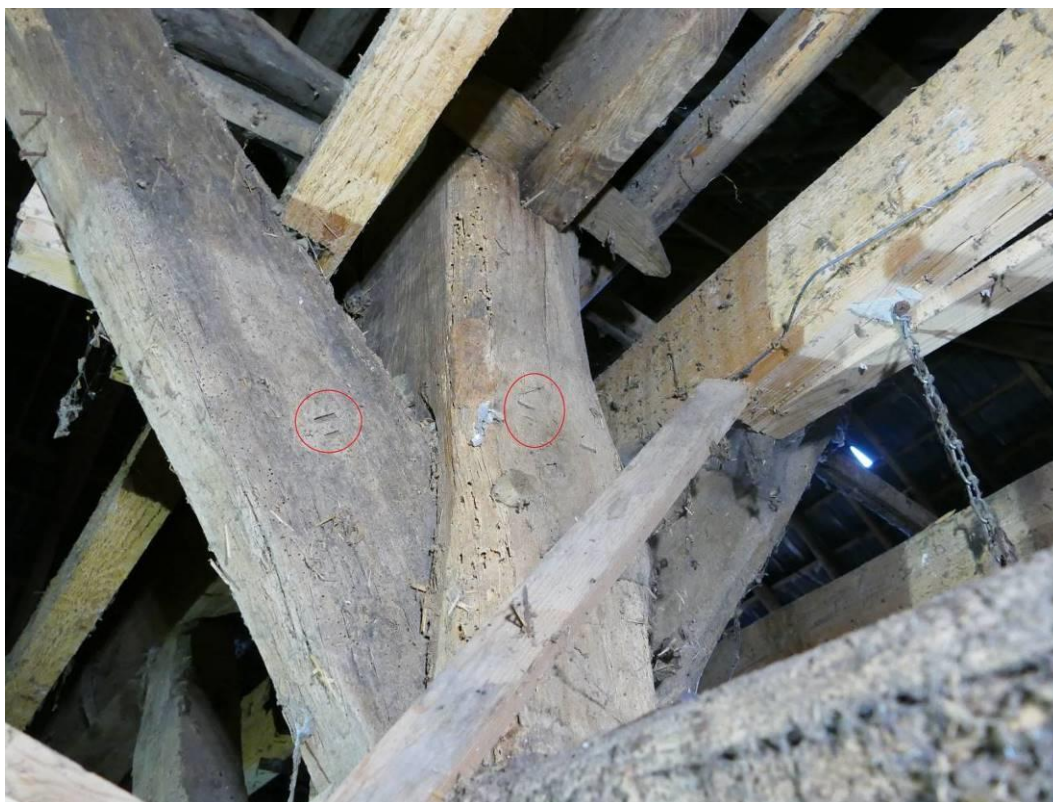
Het kon niet worden beoordeeld of de kelder nog aanwezig is. Ook kon niet worden beoordeeld of er misschien hier of daar nog een restant was van een bedstee. Maar dit laatste is, gezien de geheel eigentijdse inrichting, niet waarschijnlijk. Het woongedeelte is thans vergroot met een gedeelte van het stalgedeelte.

Bedrijfsgedeelte

Figuur 32 – Plattegrond bedrijfsgedeelte huidige situatie.

Het stalgedeelte (Figuur 32) is nog gebouwd op de ambachtelijke wijze van de traditionele boerderij. Dit deel van de boerderij heeft een volledig eikenhouten driebeukig gebint (Figuur 33). Het staldeel heeft drie gebinten met de telmerken 1 t/m 3. Een deel van het eerste gebint is ingebouwd in het huidige (vergrote) woongedeelte. De gebinten met stijlen, liggers, gebintplaten, schoren en windverbanden zijn grotendeels nog aanwezig. Sommige stijlen zijn aangetast door waarschijnlijk de ammoniak van de mest. Alle onderdelen zijn door middel van eikenhouten toognagels met elkaar verbonden.

Figuur 33 – Een stijl van het tweede gebint. De telmerken zijn omcirkeld.

Figuur 34 – De brandmuur vanuit de stal. In het midden, onderaan de vlechtingen.

Figuur 35 – Een A-spant.

De bovenste helft van de brandgevel is vanaf de zoldering van de stalruimte te zien. Opvallend is dat deze gevel in de onderste schuine helft vlechtingen heeft (Figuur 34). Deze gevel is, zo goed en zo kwaad als het vanaf beneden beoordeeld kon worden, opgetrokken in kruisverband.

De kapconstructie bestaat uit A-spanten (Figuur 35), waarvan de spantbenen op de liggers van de gebinten steunen. Elk A-spant heeft een extra versteviging gekregen door middel van een later aangebrachte tweede ligger. Deze vurenhouten ligger is aangebracht op ongeveer een meter onder de oorspronkelijke ligger. Op de aan weerszijden uitstekende delen van de liggers steunen de gordingen. De gordingen steunen bij het woongedeelte op de brandgevel. Aan de zijde van de verhoogde noordgevel komt het dak minder steil te liggen. De gordingen kunnen dan niet meer op de uitstekende liggers van de spanten steunen. De gordingen worden hier door het aanbrengen van extra tussenbalken op hun plaats gehouden.

Het grootste deel van de gordingen en daksporen zijn van gezaagd vuren en ook een gedeelte van rondhout. Het is hoogst waarschijnlijk dat de originele constructie berekend was op een bedekking met riet of stro. De huidige versterkte constructie moet dan zijn aangebracht bij de vervanging van dit deel door pannen.

Schuur

Aan de oostzijde van de boerderij bevindt zich de schuur. Dit gebouw is van het type langsdeelschuur. Dit betekent dat de deel van de schuur in de lengterichting van het gebouw ligt. De deel is het langgerekte gedeelte dat zich achter de grote deeldeuren bevindt (Figuur 36 en Figuur 37). De deeldeuren zijn de hoge deuren waar voorheen de met korenschoven beladen hoogkar naar binnen reed. De deel was het enige verharde gedeelte van het gebouw. Het was verhard door middel van aangestampde leem. Op de deel werd ook met de dorsvlegel gedorst. Daarnaast werden er voertuigen en werktuigen gestald. De meeste langsdeelschuren hadden in elke korte gevel een stel dubbele deuren. Aan een zijde waren de deuren hoog, hier reed men met de beladen kar naar binnen. Aan de andere zijde waren de deuren lager, hier reed men met de lege kar weer naar buiten.

Aangezien de deel bij de meeste schuren aan de lage zijkant lag, moest er bij de gebintconstructie een speciale voorziening getroffen worden. Die moest er voor zorgen dat er aan de zijkant voldoende hoogte was voor een vol geladen hoogkar. Daartoe moesten de

Figuur 36 – De noordgevel van de schuur. Rechts de locatie van de voormalige deeldeuren.

Figuur 37 – Zuidgevel van de schuur met links de andere opening naar de deel.

Figuur 38 – De gebintconstructie van de schuur met zowel links als rechts een kopbalkconstructie. De is goed te zien op het tweede gebint in deze foto.

liggers van het gebint hoger komen te liggen. Daarom werden de horizontale liggers aan de deelszijde niet tussen de staanders maar op de staanders geplaatst. Deze gebintconstructie is bij de schuur van Graafsedijk 21, hoewel in ruïneuze staat, nog aanwezig.

De schuur van Graafsedijk 21 vertoont in vergelijking met de meeste langsdeelschuren een geheel eigen constructie. De meeste schuren hebben aan de taszijde een ankerbalkconstructie en aan de deelszijde een kopbalkconstructie. Bij een ankerbalkconstructie ligt de horizontale

ligger in de stijlen. Bij een kopbalkconstructie ligt die op de stijlen. De schuur van Graafsedijk 21 heeft aan beide zijden een kopbalkconstructie (Figuur 38). Dit maakt de schuur tot een bijzonder gebouw.

Het een en ander heeft er ook toe geleid dat men door genoemde constructie een schuur kon bouwen met hoge zijgevels. Dit is bij Graafsedijk 21 dan ook duidelijk te zien. De stenen gevel aan de zijde van de boerderij is een bijzonder hoge gevel. Hierdoor kunnen de liggers van de schuur doorlopen tot in deze gevel en er ondersteuning krijgen. Aan de tegenover liggende lange zijde liggen de liggers boven op de stijlen, waardoor ze een grote hoogte bereiken. Aan deze zijde zal het dak waarschijnlijk verder hebben doorgelopen om ruimte te winnen. De achtergevel zal zodoende wel lager zijn geweest.

De schuur bestaat uit vijf dekbalkgebinten. De stijlen bestaan voor een gedeelte uit gehalveerde eiken stammen. De meeste zijn nog voorzien van de oorspronkelijke onderdelen zoals schoren en windveren.

Figuur 39 – De blinde westgevel van de schuur.

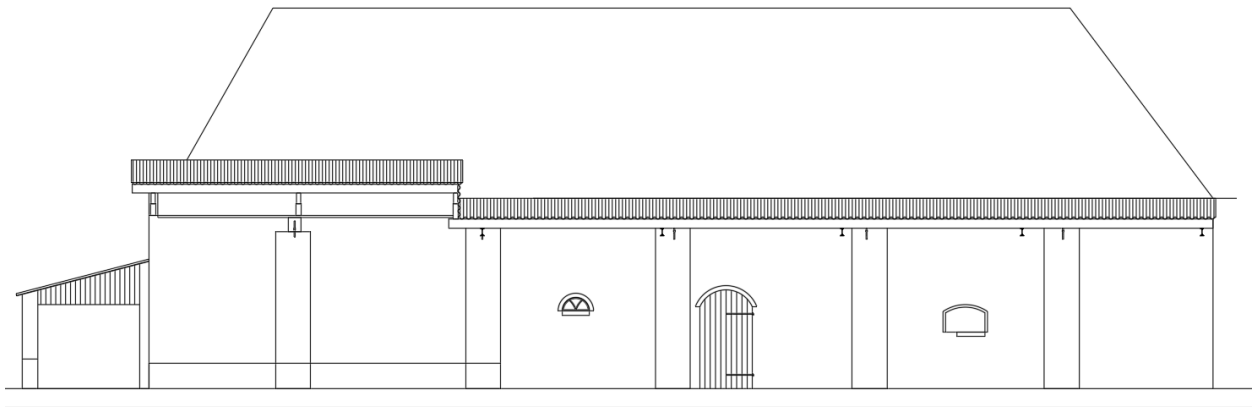

Figuur 40 – Het halve maantje in de westgevel.

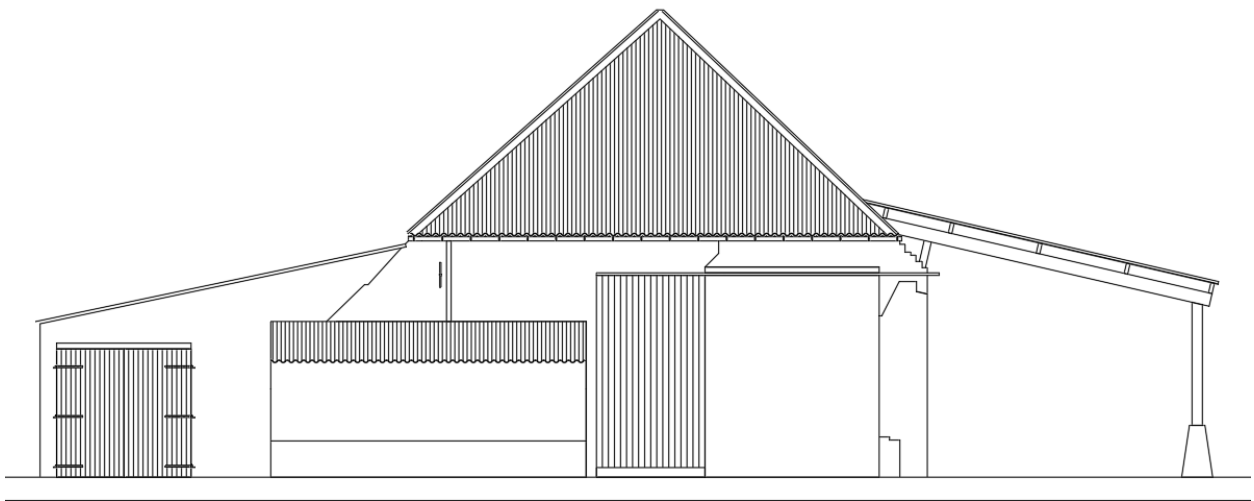
De bijna blinde westgevel (Figuur 39 en Figuur 41) is erg fraai en heeft een getoogde loopdeur, een gietijzeren half maantje (Figuur 40), vervat in twee fraaie rollagen en een getoogd raam met gecementeerde omlijsting. Onder dit laatste raam is een rollaag die hoort bij een kleiner raam dat er waarschijnlijk eerder heeft gezeten. Het getoogde raam is momenteel dichtgezet. In de gevel zijn een aantal pilasters aanwezig met een staafanker voor de oplegging en bevestiging van de liggers. Naast deze lange zijgevel zijn ook de beide korte gevels versteend (Figuur 42 en Figuur 43). Deze zijn momenteel in zeer ruïneuze staat. De lange achtergevel, die geheel verdwenen is, zal waarschijnlijk afgetimmerd zijn geweest met planken (Figuur 44).

De schuur heeft momenteel aan een korte gevel en aan beide lange gevels een aanbouw. Van het interieur zijn enkele liggers in slechte staat. Sommige liggers zijn van populierenhout. De gebinten hebben telmerken op de stijlen, liggers, schoren en op de spantbenen (Figuur 45).

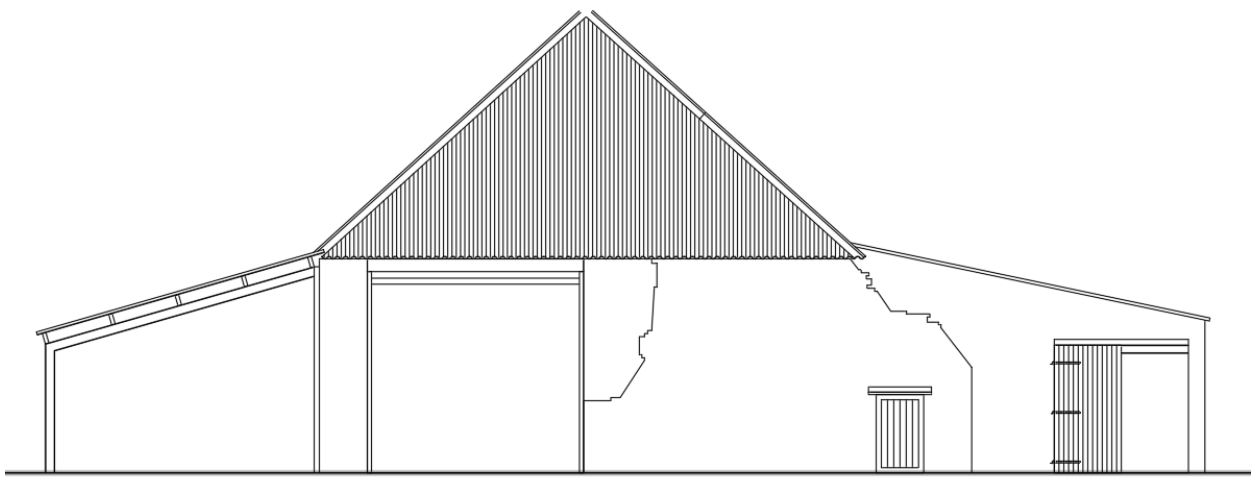
De kap van de schuur bestaat uit vijf A-spanten met dubbele ligger. Deze zijn voornamelijk van rond eikenhout. De A-spanten ondersteunen aan iedere zijde twee gordingen. Aan de zijde van de boerderij zijn alle sporen nog aanwezig. Aan de andere zijde zijn ze alle verdwenen. Deze

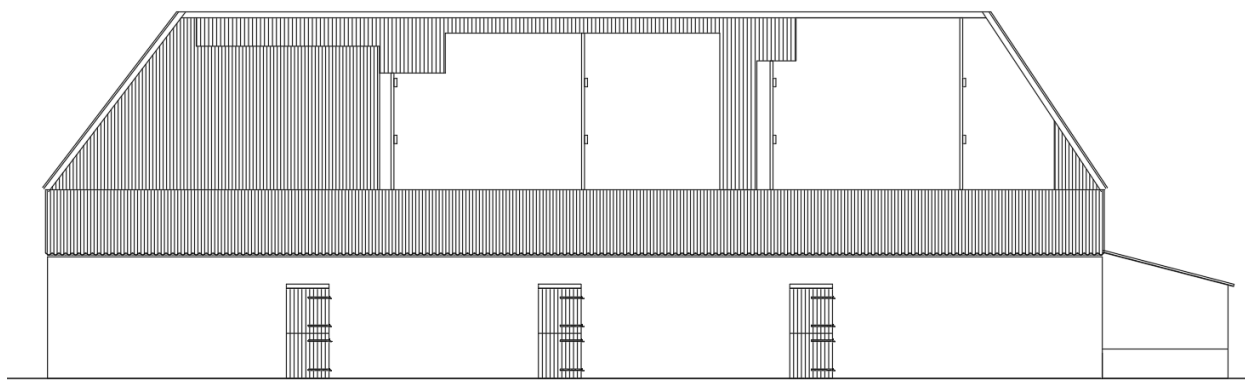
Figuur 41 – Westgevel schuur bestaand.

Figuur 42 – Noordgevel schuur bestaand.

Figuur 43 – Zuidgevel schuur bestaand.

Figuur 44 – Oostgevel schuur bestaand.

laatste zijde heeft het meest te lijden gehad van weer en wind, waardoor al het houtwerk in beduidend slechtere staat verkeert.

De schuur is momenteel voor een gedeelte bedekt met golfplaten en voor een gedeelte helemaal open. Hierdoor heeft de begroeiing van de erfbeplanting zich kunnen uitzaaien in de schuur.

Figuur 45 – Het vierde gebint. De telmerken zijn op deze foto op zowel de stijl als de dekbalk en de schoor te zien.

Waardering

Cultuurhistorische waardestelling

1. Cultuurhistorische waarden

Boerderij en schuur zijn een uitdrukking van de sociaal-economische en agrarische ontwikkeling vanaf de ontginningen in dit deel van Beers. Na de ontginningen kwam er in dit gebied welvaart en dit kwam tot uiting in de bouw van een grote boerderij met statig woongedeelte en monumentale schuur.

2. Architectuur en kunsthistorische waarden

Het woonhuis is gebouwd geheel in stijl met de in die tijd heersende mode. Dit uit zich met name in de vormgeving van de voordeur en de gemetselde sierlijsten in de gevels. De toepassing van symmetrie in combinatie met een middenrisaliet en hoekrisalieten geeft een zekere statuur aan het gebouw.

3. Situationele en ensemblewaarden

Boerderij en langsdeelschuur vormen een ensemble van twee gebouwen die elkaar in hun aanwezigheid versterken. Het statige woonhuis, de ruime stalruimte en de grote schuur voor de oogstberging zijn exponenten van een welvarende boer.

4. Gaafheid en herkenbaarheid

Het exterieur van het voorhuis (dwarsdeel) is op de tuindeuren na gaaf bewaard gebleven. Het langsdeel (stal) heeft veranderingen ondergaan die samenhangen met de veranderende bedrijfsvoering. Deze veranderingen zijn door de nagelaten bouwsporen afleesbaar gebleven. De schuur is ondanks haar ruïneuze toestand geheel herkenbaar gebleven. Het gebint is nagenoeg compleet aanwezig, hoewel sommige deel op doorrotten staan. Twee stenen gevels zijn, ondanks hun vervallen toestand, nog volledig afleesbaar.

5. Zeldzaamheid boerderijtype

De gebintconstructie van de schuur is zeldzaam. Bijna alle langsdeelschuren hebben een gebint dat een combinatie is van ankerbalk- en dekbalkgebint. De schuur van Graafseweg 21 heeft een consequent doorgevoerd dekbalkgebint en dat is een zeldzaamheid.

Bouwhistorische waardestelling

Waarderingstekening

De verkenning heeft geleid tot de onderstaande bouwhistorische waardenstelling. Hiervoor zijn de categorieën gehanteerd conform de Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek (2009). Van een maximum aan oorspronkelijk materiaal.

Categorie 1

Hoge monumentwaarde (blauw)

De blauw gekleurde lijnen zijn de gevels, wanden en onderdelen die van wezenlijk en onlosmakelijk belang zijn voor het historische object. Zij moeten onverkort gerespecteerd worden. Bij schade moet uitgegaan worden van herstel en behoud van een maximum aan oorspronkelijk materiaal.

Categorie 2

Positief monumentwaarde (groen)

Alle beschermingswaardige onderdelen die voor de instandhouding van de ontwikkelingsgeschiedenis van het historisch object veel waarde bezitten. Behoud is gewenst maar aanpassing of verandering is mogelijk op voorwaarde dat het onderdeel als zodanig herkenbaar blijft.

Categorie 3

Indifferente monumentwaarde (geel)

Onderdelen die niets of weinig aan de waarde van het gebouw toevoegen en ook geen wezenlijke onderdelen van de ontwikkelingsgeschiedenis zijn. Behoud is niet noodzakelijk.

Exterieur boerderij

Hoge monumentwaarde

- Het gehele voorhuis (dwarsdeel) m.u.v. tuindeuren
- De bouwmasa van het langsdeel (stal + gedeelte woning)
- De eindgevel m.u.v. zijn bouwsporen en ijzeren balk
- Het oorspronkelijke lage deel van de noordgevel van het langsdeel met de pilasters
- Het deel van de zuidgevel van het bedrijfsgedeelte m.u.v. de schoorsteen

Positieve monumentwaarde

- Het dak van het langsdeel
- Het verhoogde deel van de noordgevel
- De bouwsporen en ijzeren balk in de eindgevel
- De deuropening in de noordgevel van het langsdeel
- Het verhoogde gedeelte van het langsdeel aan de zuidzijde

Indifferente monumentwaarde

- De schoorsteen en het belendende raampje in de zuidgevel van het langsdeel
- Het grote keukenraam in de zuidgevel
- De ventilatiekokers in de eindgevel
- Alle buitendeuren van het langsdeel
- De ramen in de noordgevel van het langsdeel
- De tuindeuren in de zuidgevel
- De stalramen in de zuidgevel

Interieur boerderij

Hoge monumentwaarde

- De gang van het woongedeelte (dwarsgedeelte)
- De brandgevel met vlechtingen en oud rookkanaal
- De schouwen in het woonhuis
- Het gebint in het stalgedeelte
- De kapconstructies in voorhuis en achterhuis
- De balklagen in voorhuis

Positieve monumentwaarde

- Het interieur van het voorhuis
- De binnendeuren van het woongedeelte

Indifferente monumentwaarde

- Alle binnenmuren van het stalgedeelte
- Alle balklagen van het stalgedeelte
- De muur in het woongedeelte waarin zich een gebintstijl bevindt

Exterieur en interieur schuur

Hoge monumentwaarde

- De bouwmassa van het oorspronkelijke gebouw
- De gebinten en de kapconstructie
- De gehele westgevel met deur, ramen en pilasters
- De restanten van de noord- en zuidgevel

Positieve monumentwaarde

- De voormalige oostgevel
- De voormalige dakbedekking
- De dakbedekking van dakpannen

Indifferente monumentwaarde

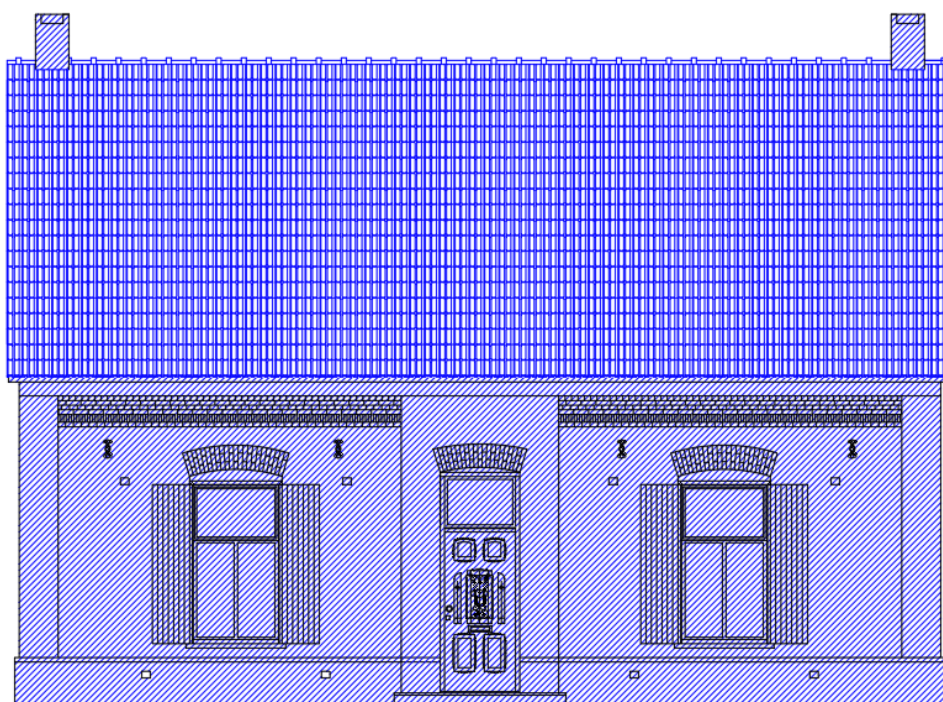
- Alle latere aanbouwsels
- De dakbedekking van golfplaten
- De kasporen

Conclusie

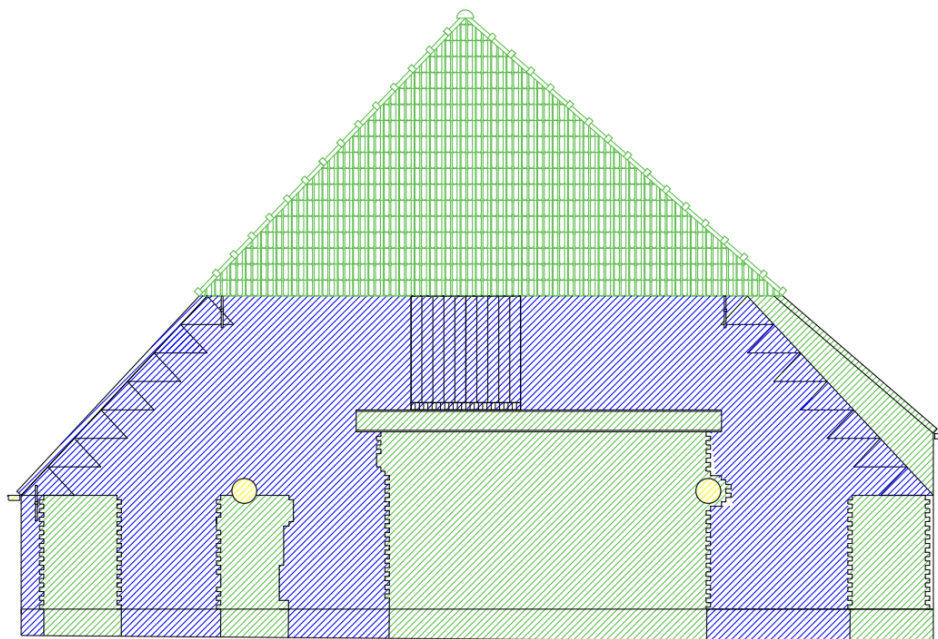
De bouwmassa's van voorhuis, achterhuis en schuur hebben alle drie een hoge monumentwaarde. De combinatie van deze drie elementen, het ensemble, versterkt deze kwalificatie in hoge mate. Het is derhalve belangrijk dat ze alle drie behouden blijven. Cultuurhistorisch gezien komt het ene element uit het andere voort. Een grote stal met een dito schuur zijn uitingen van grote welvaart. Deze welvaart heeft extra vorm gekregen in de bouw van een architectonisch fraai woonhuis aan de boerderij.

Bijlagen

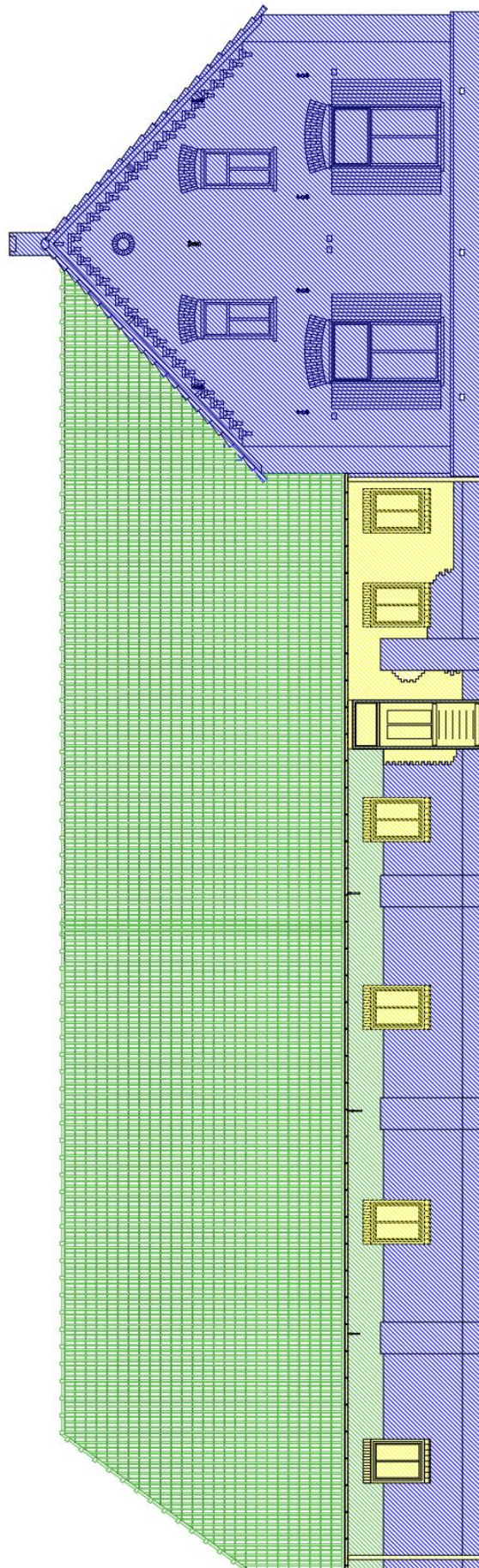
Bijlage 1 – Waardenstelling boerderij

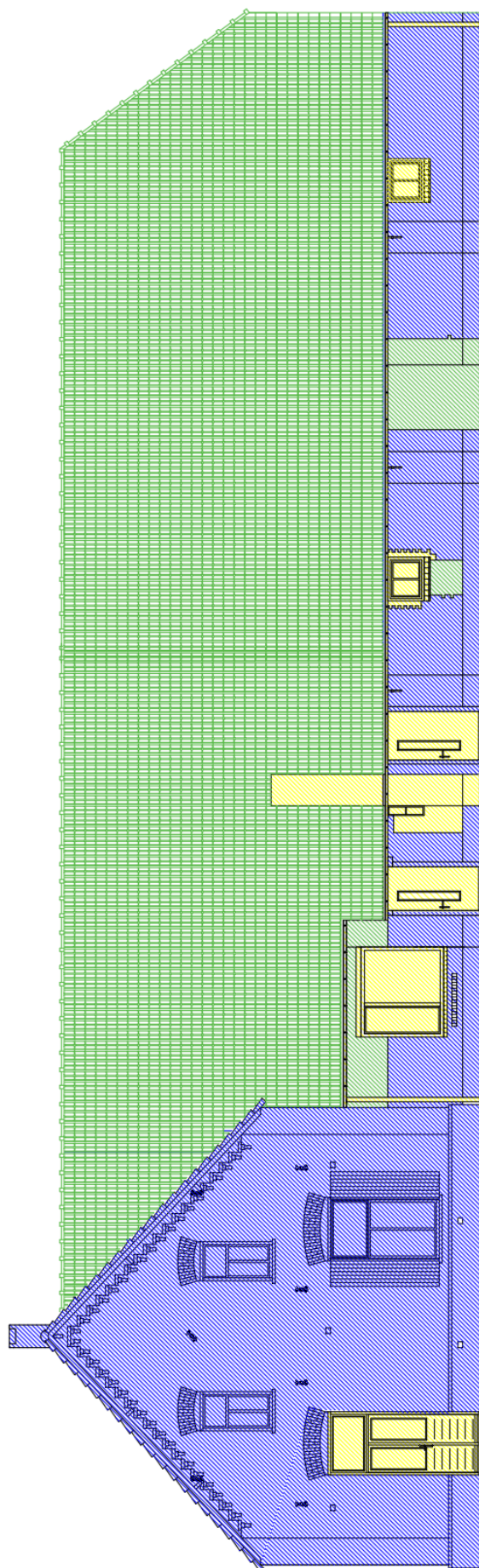
Voorgevel bestaand

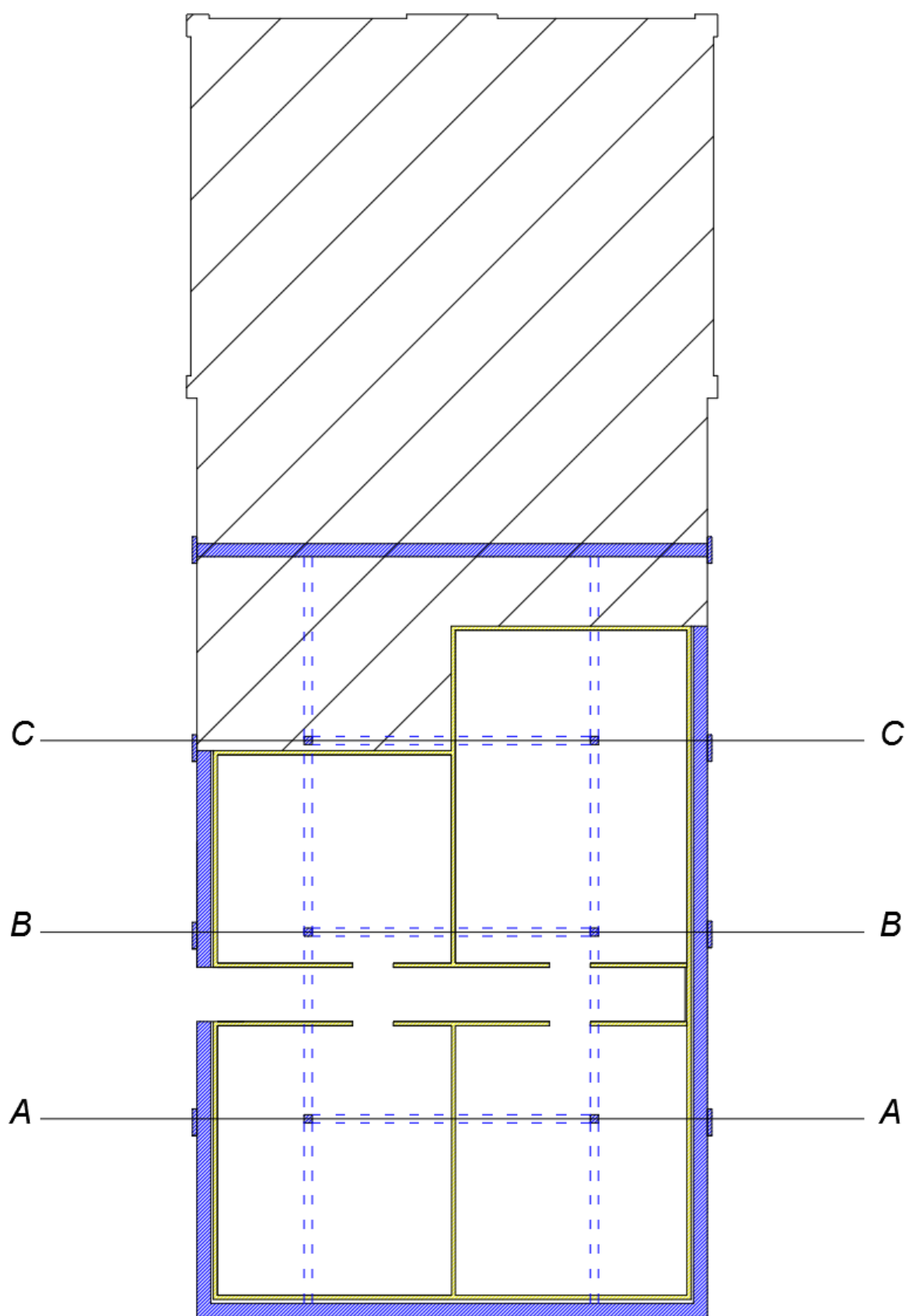
Achtergevel bestaand

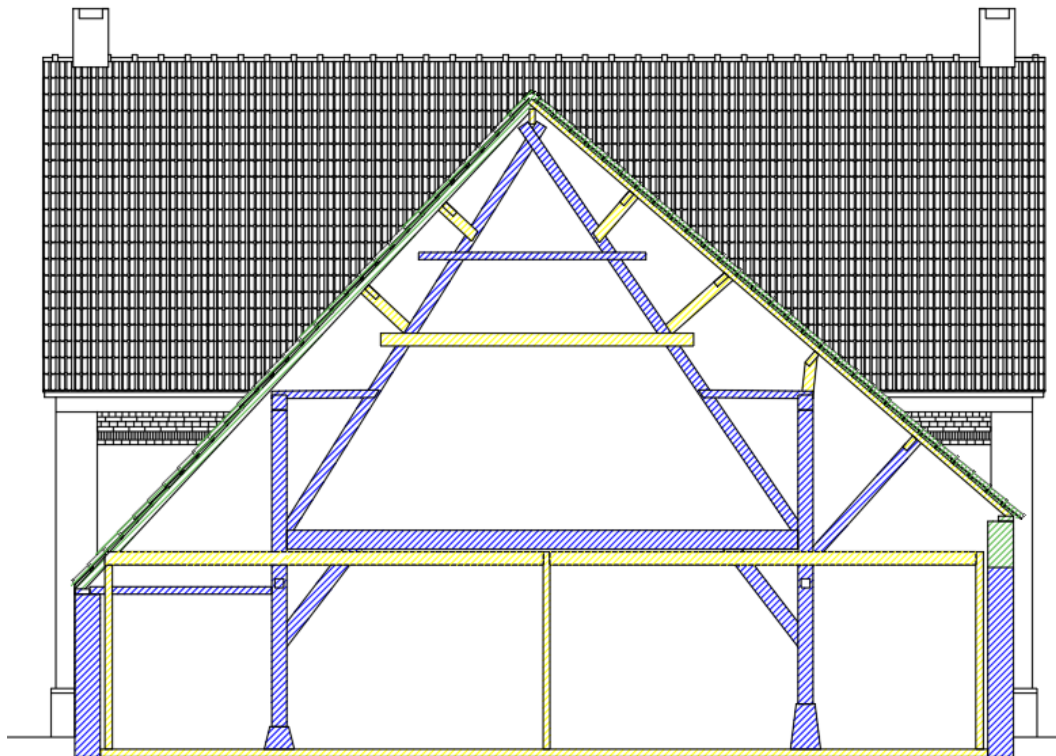
Linker zijgevel bestaand

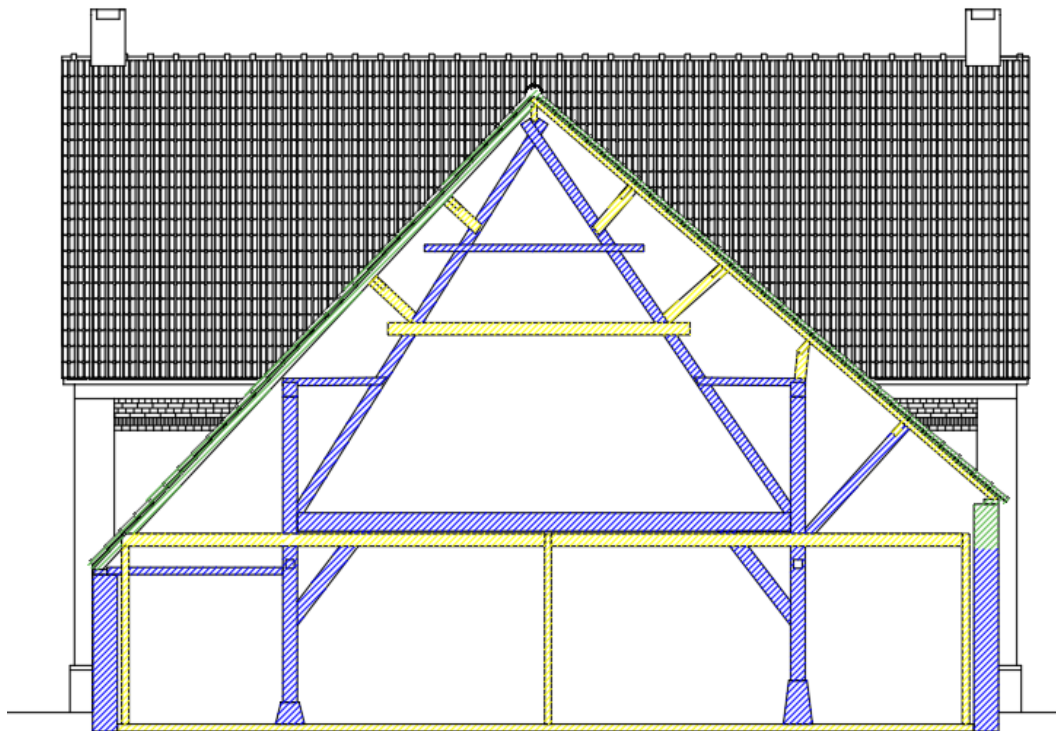
Rechter zijgevel bestaand

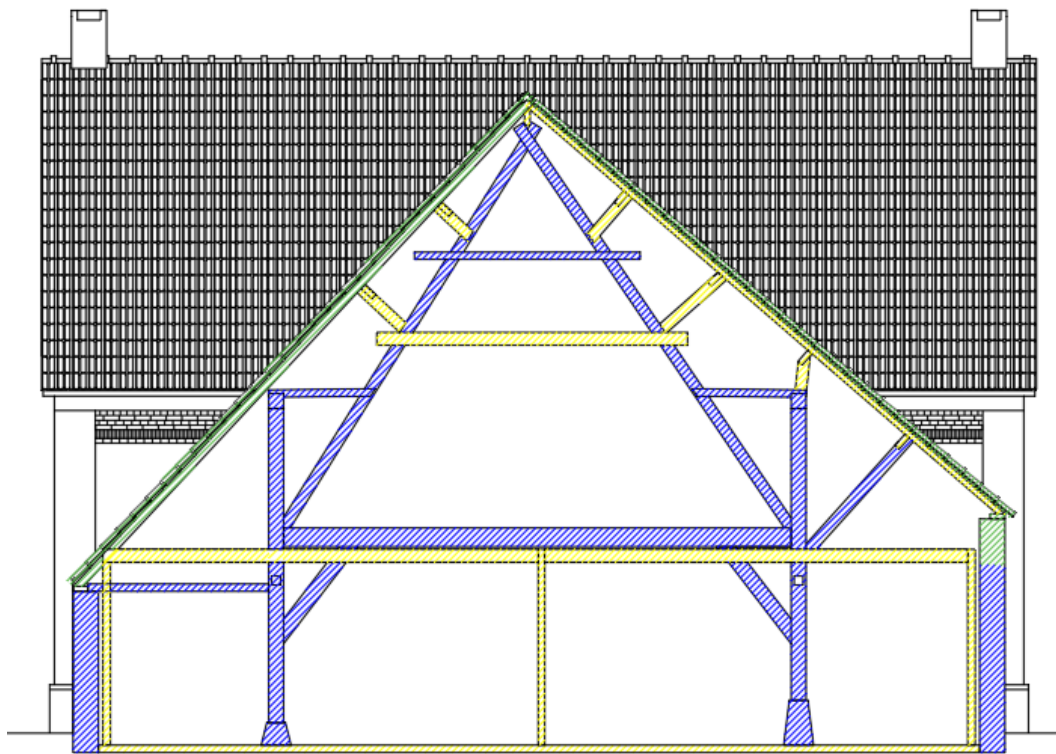
Plattegrond Achterhuis

Doorsnede A-A Achterhuis

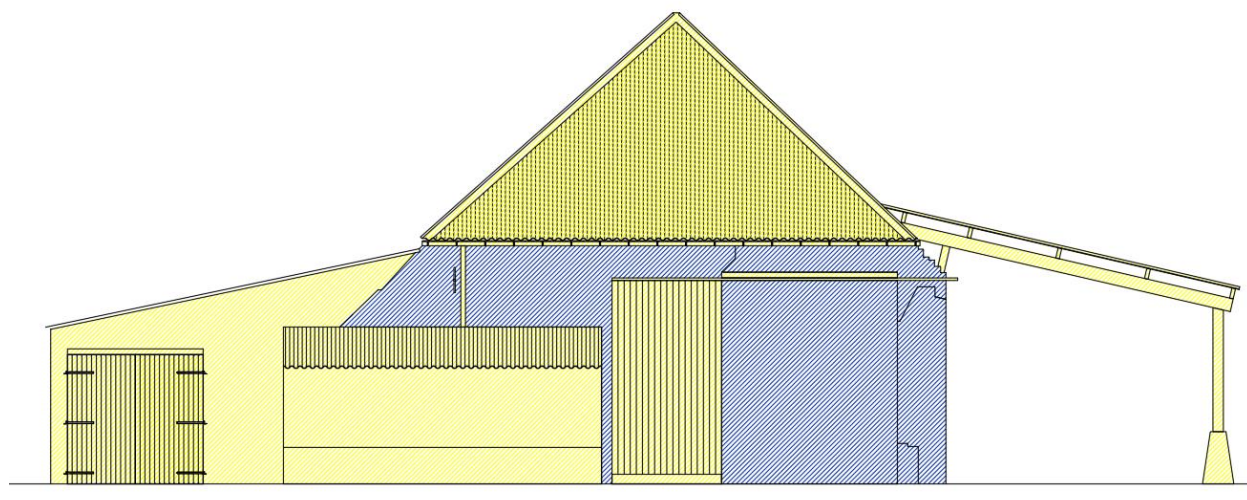

Doorsnede B-B Achterhuis

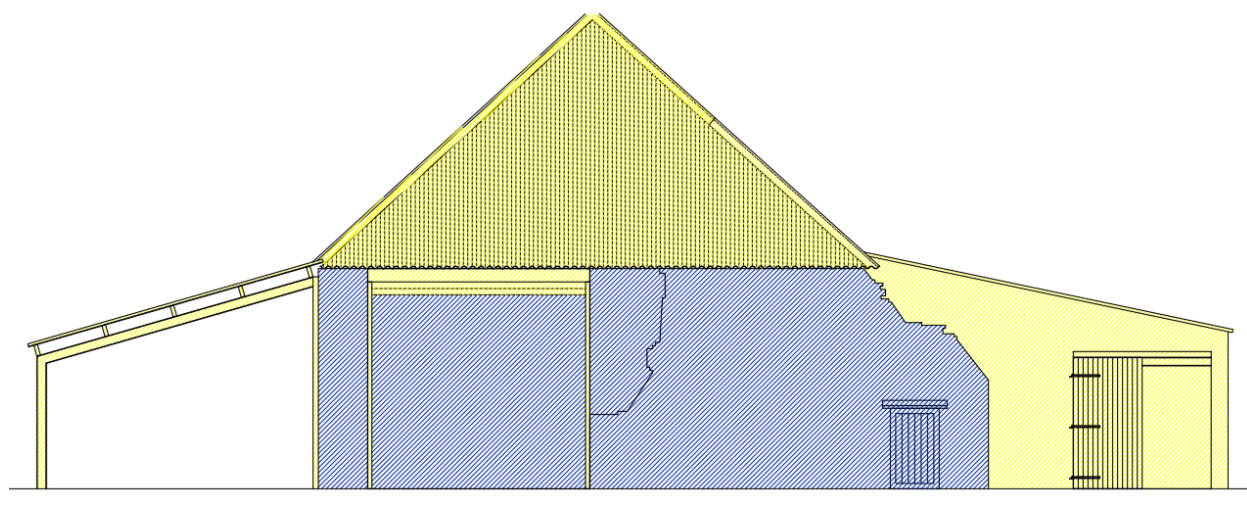

Doorsnede C-C Achterhuis

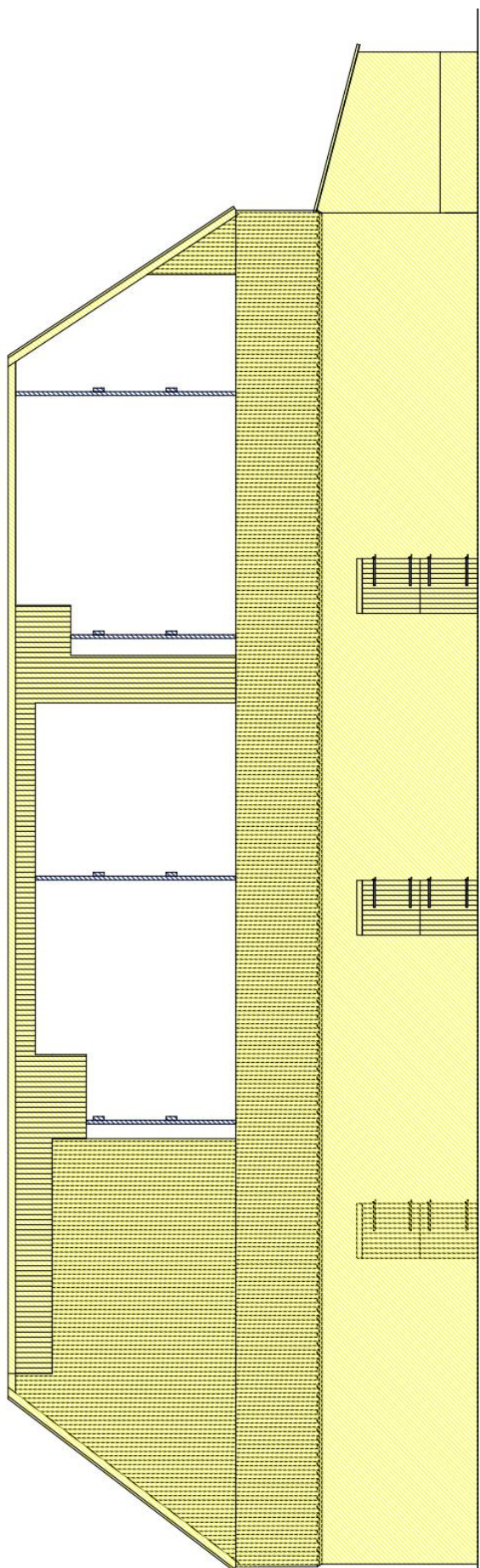
Bijlage 2 – Waardenstelling schuur

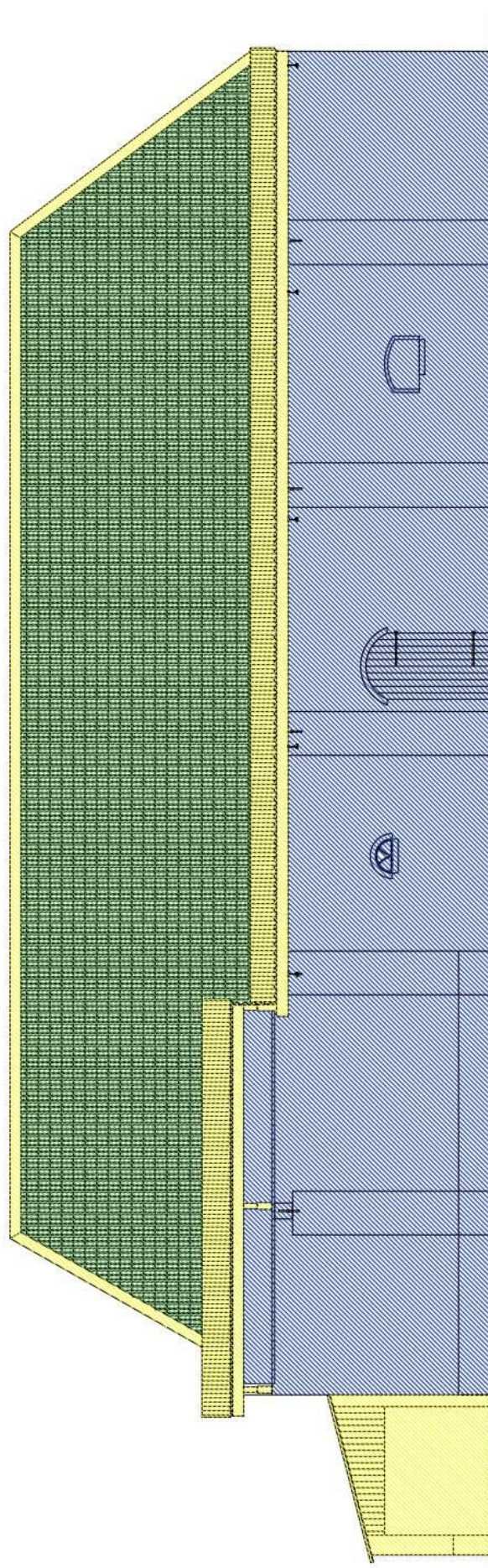
Vorgevel schuur bestaand

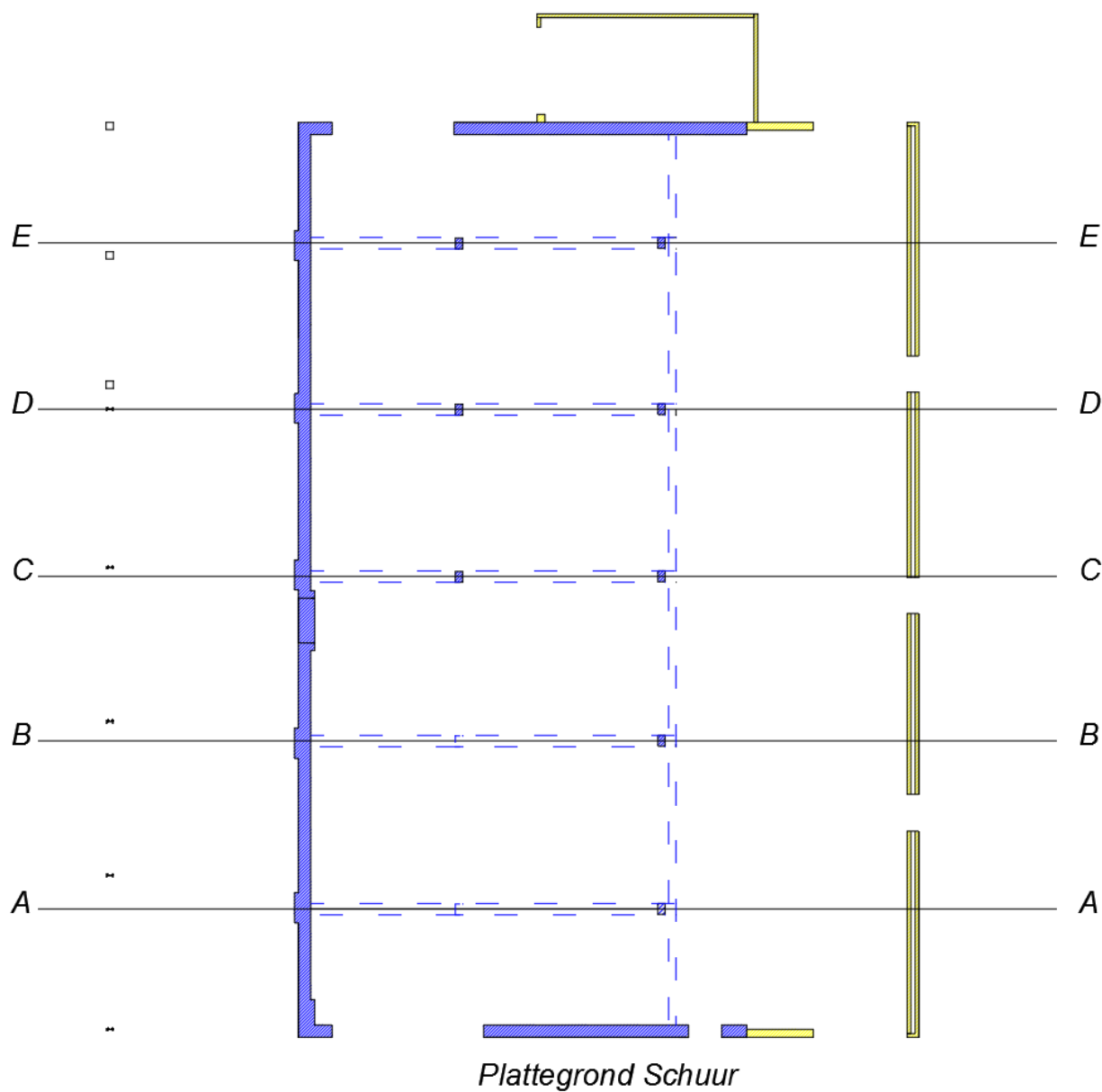
Achtergevel schuur bestaand

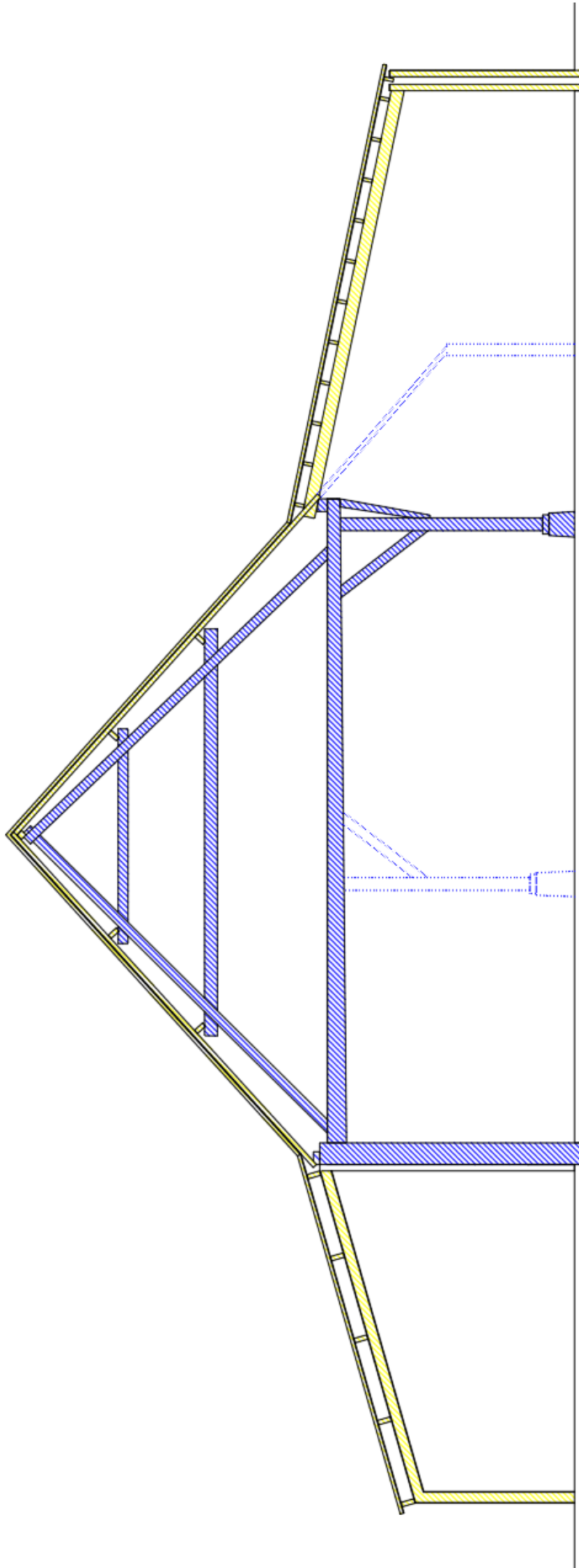

Linker zijgevel schuur bestaand

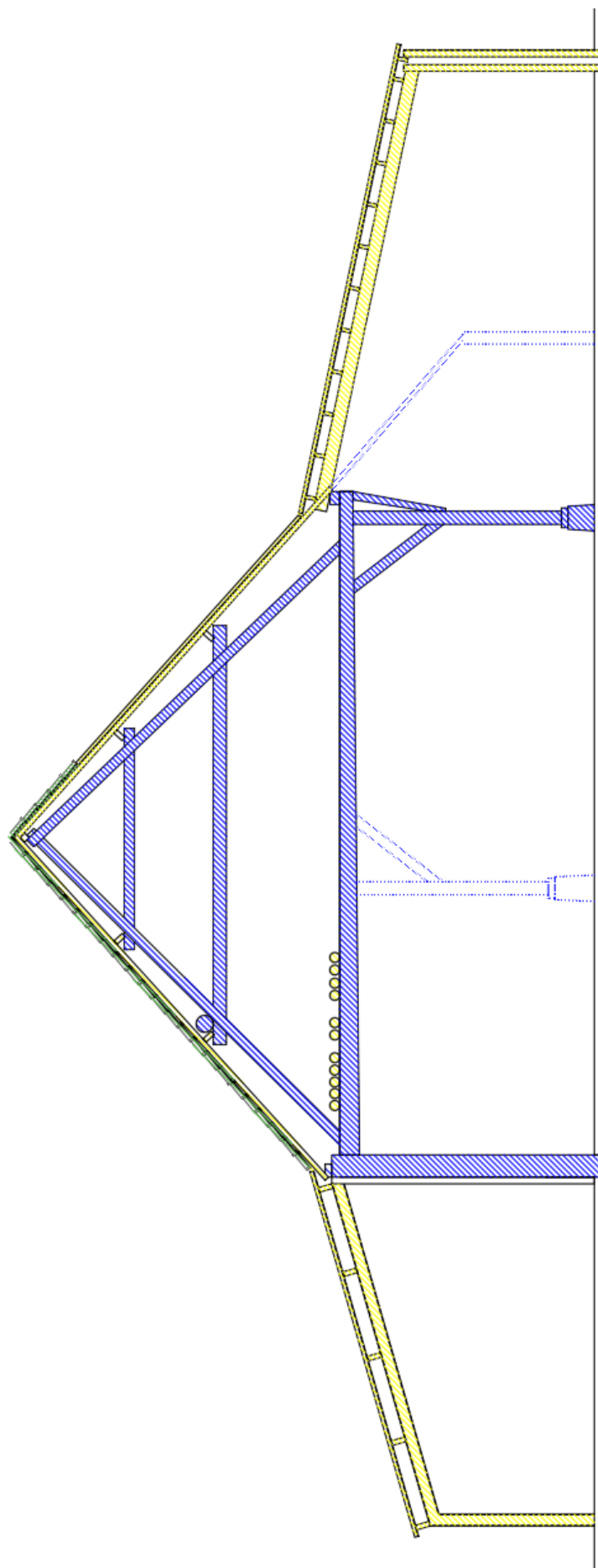

Rechter zijgevel schuur bestaand

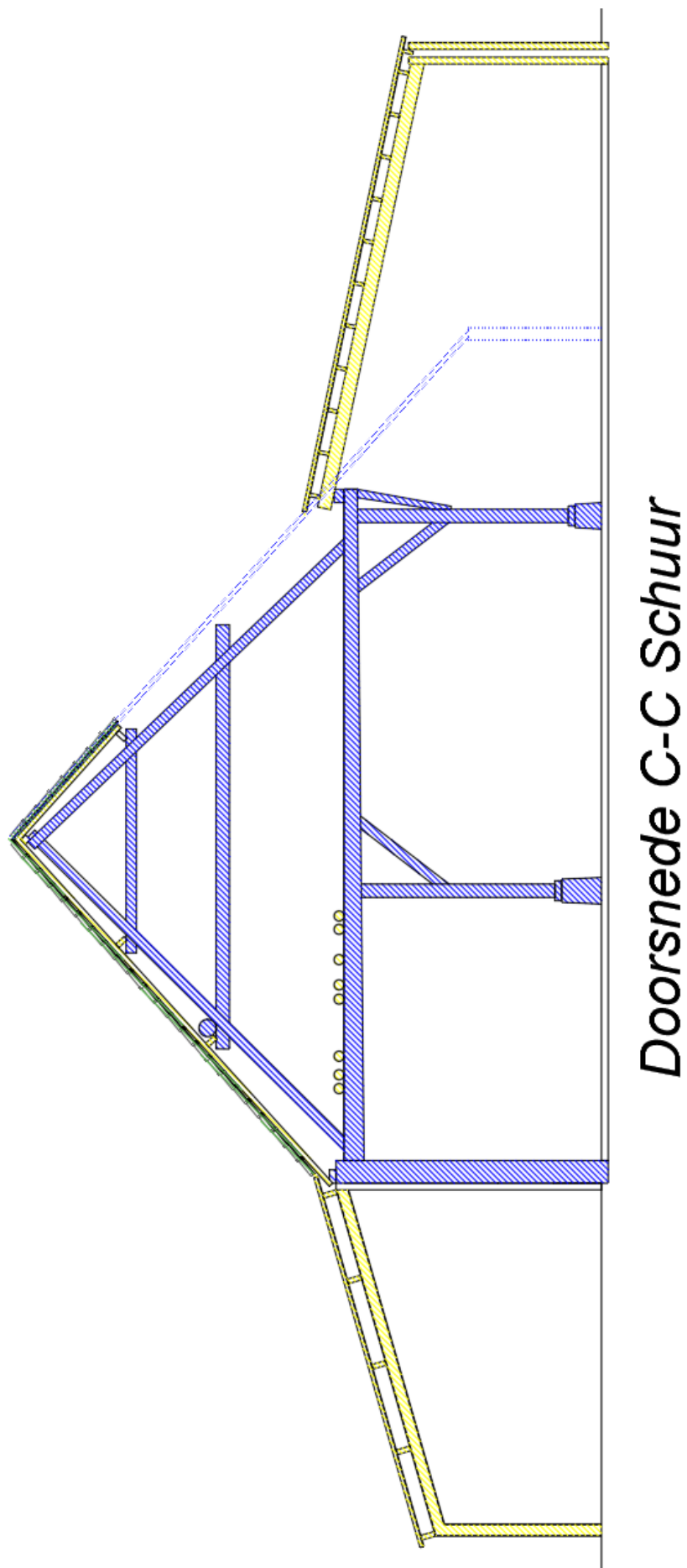

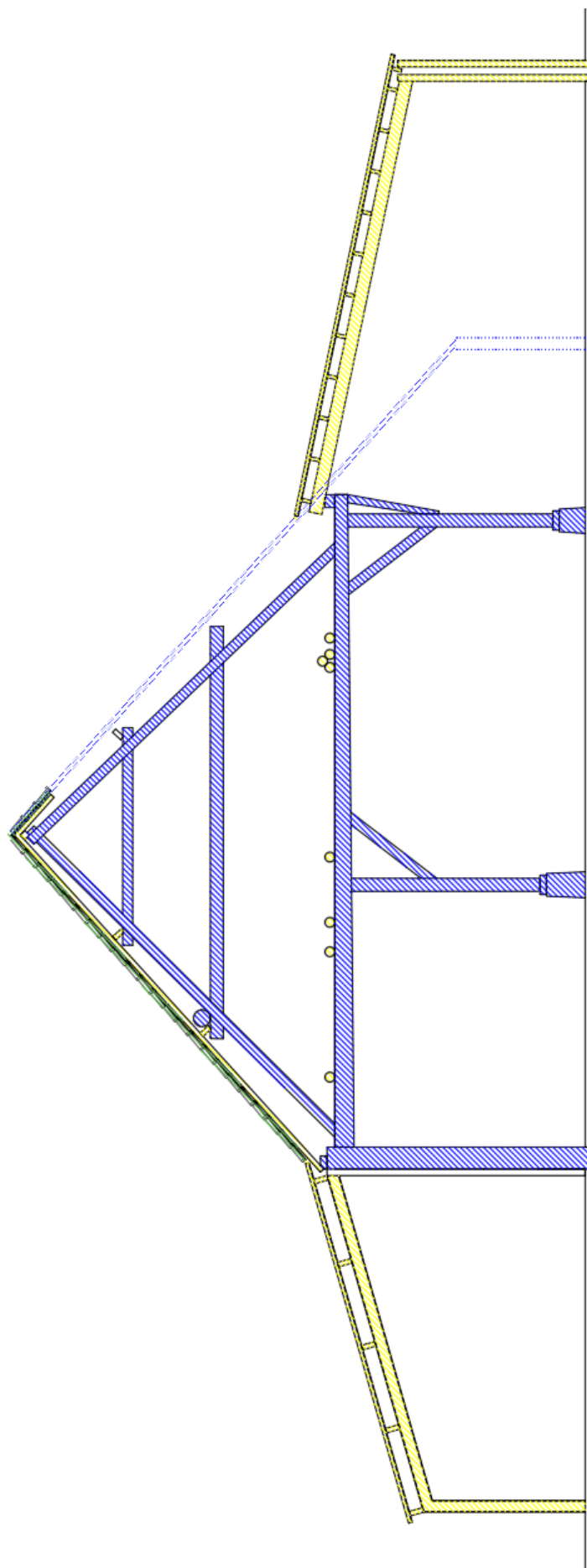

Doorsnede A-A Schuur

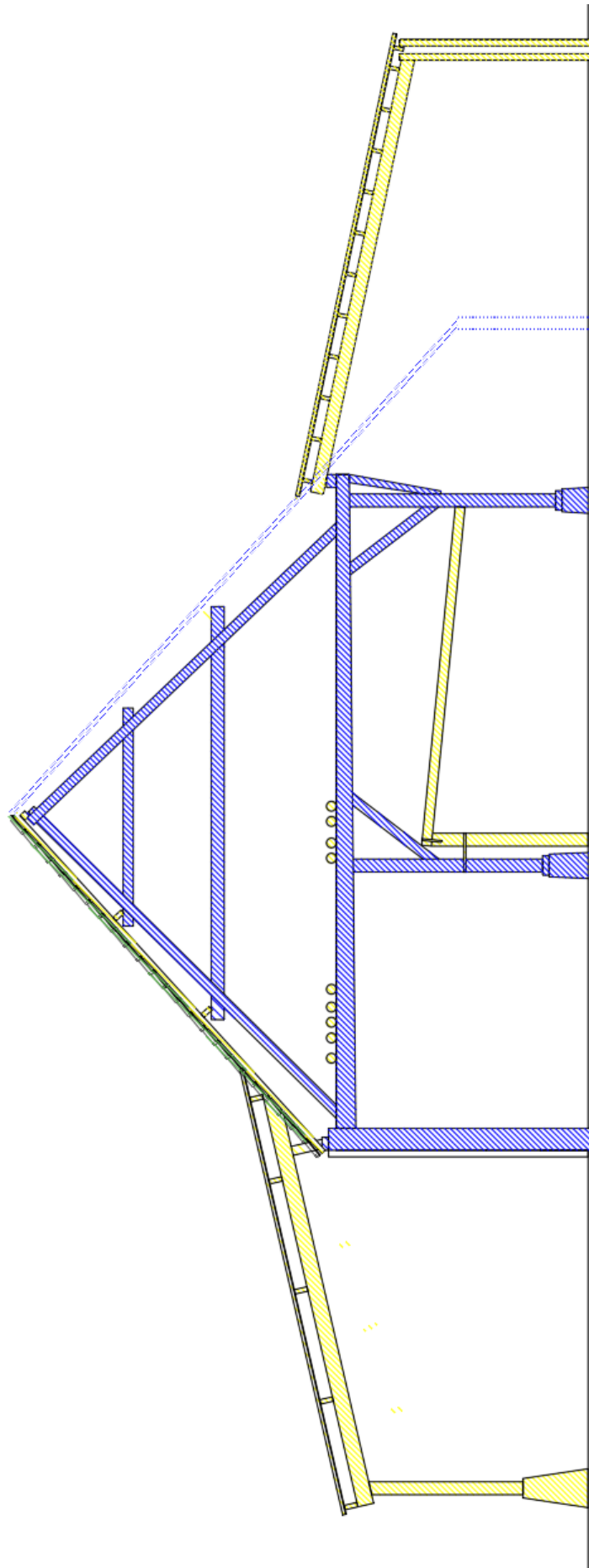

Doorsnede B-B Schuur

Doorsnede D-D Schuur

Doorsnede E-E Schuur

SCHAMP
Bouwkundig advies
Advies ruraal erfgoed

Jan Berendweg 2

5764 PK De Rips

T 0493 - 380355

M 06 - 57579908

E info@schamp-bouwkundigadvies.nl

I www.schamp-bouwkundigadvies.nl

Op werkzaamheden van Schamp Bouwkundig Advies is DNR 2011 van toepassing